

Közjavak

A kormányzat kihívásai a mai piacgazdaságban

IV. évf. (1.) *** A közpénzek védelméről *** különszám 2018

Az MTA-DE Közzolgáltatási Kutatócsoport tudományos folyóirata

A SZÁM TARTALMA

Állam és közpénzügyek

Bordás Péter: A közpénz és a közfeladat fogalmának értelmezési lehetőségei helyi önkormányzati szinten

Lovas Dóra: Az állami támogatások nyújtásának keletkezéskori garanciái

Puskás Ágnes: A szociális beszerzés lehetséges hatása a munkajogokra hazánkban

Horváth Bettina: A közösség alapú gazdaság (sharing economy) közpénzügyi és adójogi vonatkozása

Bene Enikő Inge: Diszkriminatív adószabály? – az egyházi felekezeteknek nyújtható pénzügyi támogatások az Alkotmánybíróság döntése tükrében

Gaál Szilvia: A dohánytermékek állami szabályozásának közpénzügyi vetülete

Elek Regina: Állami támogatásokkal nőhet a házasságkötések száma?

Büntetőjog és közpénzügyek

Pándi Gergő: A jogos védelem és a közpénzek kapcsolata

Turányi Noémi Tímea: Jogi határzár - büntetőjogi védelem az illegális bevándorlással szemben

Széles Krisztina: A gyermekjogok érvényesülése az igazságszolgáltatásban

IMPRESSZUM

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Bartha Ildikó

SZERKESZTI A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Bartha Ildikó (szerkesztő)
Bordás Péter (szerkesztő)
Horváth M. Tamás (a Szerkesztőbizottság elnöke)

KIADJA:

MTA-DE Közzolgálatási Kutatócsoport
Kiadásért felelős: Horváth M. Tamás, kutatócsoport-vezető

4028 Debrecen, Kassai út 26.
Levelezési cím: 4002 Debrecen, Pf. 400.
Tel/FAX: (52) 512-701/77119
E-mail: kozszolg.kut@law.unideb.hu
Blog oldal: kozjavak.hu

Megjelenik negyedévente

ISSN 2498-7190

© 2018 MTA-DE Közzolgálatási Kutatócsoport.

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a szerzők írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható. Idézni, szöveges tartalmat átvenni csak a forrásra való hivatkozással szabad.

TARTALOMJEGYZÉK

ÁLLAM ÉS KÖZPÉNZÜGYEK

<i>A közpénz és a közfeladat fogalmának értelmezési lehetőségei helyi önkormányzati szinten</i>	4
<i>Az állami támogatások nyújtásának keletkezéskori garanciái</i>	13
<i>A szociális beszerzés lehetséges hatása a munkajogokra hazánkban</i>	18
<i>A közösség alapú gazdaság (sharing economy) közpénzügyi és adójogi vonatkozása</i>	24
<i>Diszkriminatív adószabály? – az egyházi felekezeteknek nyújtható pénzügyi támogatások az Alkotmánybíróság döntése tükrében</i>	31
<i>A dohánytermékek állami szabályozásának közpénzügyi vetülete</i>	37
<i>Állami támogatásokkal nőhet a házasságkötések száma?</i>	43

BÜNTETŐJOG ÉS KÖZPÉNZÜGYEK

<i>A jogos védelem és a közpénzek kapcsolata</i>	49
<i>Jogi határzár – büntetőjogi védelem az illegális bevándorlással szemben</i>	55
<i>A gyermekjogok érvényesülése az igazságszolgáltatásban</i>	60
<i>Szerzőink figyelmébe</i>	66

Előszó a különszámhoz

2017. szeptember 21-én a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara „*A közpénzek keletkezéskori védelméről*” címmel tartott konferenciát, mely az Igazságügyi Minisztérium által támogatott "*A Közpénzek keletkezéskori védelmének főbb területei*" című projekt eredményeit mutatta be. A projekt 2017. január 1-én indult, és Prof. Dr. Horváth M. Tamás, tanszékvezető egyetemi tanár szakmai irányítása mellett négy további oktató vett részt benne, akik egyben a konferencia plenáris előadásának előadói is voltak (Dr. Bartha Ildikó, Dr. Madai Sándor, Dr. Varga Judit és Dr. Bordás Péter). A kutatás fókuszában a közpénzek védelmének hazai és nemzetközi jogi szabályozása állt. Azt vizsgálta, hogy milyen eszközök állnak rendelkezésre a központi és a helyi kormányzati szinten, amelyek növelik a közpénzek, a különböző kormányzati felhasználású erőforrások közösségi jellegét, továbbá biztosítják a hasznosítás gazdaságosságát, hatékonyságát és célszerűségét. A projekt keretében végzett munka nemzetközi modellek alapján helyezte el és elemezte a magyarországi szabályozási gyakorlatot és annak változási folyamatait. A kutatás eredményeit a Horváth M. Tamás, Bartha Ildikó és Varga Judit által szerkesztett, *Honnan hová? A közpénzek védelméről* című kötet¹ foglalja össze, amely választ ad a közpénzek felhasználásával, kezelésével kapcsolatos igen aktuális kérdésekre is. A konferenciához kapcsolódó szekcióüléseken graduális és doktori képzésben résztvevő hallgatók mutatták be kutatási eredményeiket, mely előadások írott formátumú változatát közöljük a KÖZJAVAK c. folyóirat III. évf. 2017. évi különszámában.

Bartha Ildikó és Bordás Péter
szerkesztők

¹ Horváth M. Tamás, Bartha Ildikó, Varga Judit (szerk.)(2017): *Honnan hová? A közpénzek védelméről*. Debrecen: Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar.

A KÖZPÉNZ ÉS A KÖZFELADAT FOGALMÁNAK ÉRTELMEZÉSI LEHETŐSÉGEI HELYI ÖNKORMÁNYZATI SZINTEN*¹

*Bordás Péter*²

A helyi önkormányzati szint működéséhez, feladataik ellátásához, a közösségi szükségletek kielégítéséhez a közösség által megtermelt és az államháztartás útján elosztott pénzügyi forrásokra van szükség. A források keletkezése helyi szinten – ahogyan központi szinten is – számos formában történhet, mely alapvetően a helyi önkormányzati bevételi kategóriákkal írható le. Felvetődik a kérdés, hogy mit is értünk közpénz alatt helyi szinten?

A közpénz fogalmának meghatározása egyszerűen nehéz és könnyű feladat is. A hétköznapiokban beszélünk róla, s számos jogszabály, köztük az Alaptörvény is használja a fogalmát, ellenben - ahogyan a hatályos államháztartásról szóló törvény sem – nem bontja ki annak tartalmát. Ugyanakkor fontosnak tartom az Alaptörvény 39. cikkét kiemelni, mely bár nem részletezi a fogalmat, de a kezeléséhez ad egy alapelvű leírást, hiszen úgy szól, hogy a közpénzekkel gazdálkodó minden szervezet köteles a nyilvánosság előtt elszámolni a közpénzekre vonatkozó gazdálkodásával, s a közpénzeket és a nemzeti vagyont az átláthatóság és a közélet tisztaságának elve szerint kell kezelni. Bár a szabály nem mondja ki, de az általános jelleg arra enged következtetni, hogy a közpénzek fogalmát is tágan kell értelmezni a él megvalósítása érdekében. Természetesen a helyi önkormányzatok közpénzzel való gazdálkodására is vonatkoznak e szabályok. Továbbá megemlíthető a 2007. évi CLXXXI. törvény, mely a közpénzekből nyújtott támogatások átláthatóságáról szól, s szorosan kapcsolódik a könyv témájához, a közpénzek védelméhez. A törvényből kiderül, hogy lényegében közpénz alatt az államháztartás alrendszeréből, európai uniós forrásból illetve nemzetközi megállapodás alapján finanszírozott egyéb programokból származó természetben vagy pénzben juttatott támogatásokat ért alatt, de konkrét fogalmat e törvény sem ad meg. Azt mondhatjuk tehát, hogy a közpénz fogalma jogilag nincs pontosan definiálva, ezért szűkebb megközelítésben csupán a költségvetési szervek által kezelt pénzeket is érthetjük alatt, de lehetőség van tágabb értelmezésre is és ide sorolhatunk minden olyan pénzeszközt, amely, - még ha csak közvetetten is -,

* DOI 10.21867/KJK/2018.1.1.

¹ „A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett Egyed István Posztdoktori Program keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.”

² Dr. Bordás Péter PhD, tudományos segédmunkatárs, MTA DE Közszolgáltatási Kutatócsoport

de kapcsolódik valamilyen formában az államháztartás alrendszereihez.³ Utóbbi értelmezés esetében tehát a vagyongazdálkodást is ide értjük, így helyi önkormányzati szinten, például az önkormányzat kizárólagos vagy többségi tulajdonában álló vállalkozások vagyonát és pénzeszközeit is.

A fogalom értelmezésének másik útja a közpénzügyi, pénzügyi jogi szakirodalom lehet, mely pótolva az említett hiányosságot, számos közpénz fogalmat határozott meg az évtizedek alatt. Jól kivehető ugyanakkor, hogy közpénz fogalma nehezen választható el az államháztartás egészétől, illetve a kormányzati szintektől. Ezt a felfogást erősíti a közpénz egyik általánosan elfogadott definíciója is, mely szerint közpénz: „a különböző kormányzati szintek által állami kényszer útján a gazdaság szereplőitől elvont jövedelem, az általuk a kollektív javak⁴ igénybevételéért fizetett használati díjak; valamint az állami és önkormányzati tulajdon (materiális és immateriális javak) hasznosításából, adományokból és a közszektor szereplői által felvett kölcsönből származó valamennyi pénz.”⁵ Jól látható egyfelől, hogy a közpénz elkülönül a közteher fogalmától, mely utóbbi a fizetési kötelezettségnek csak egyik formája. Másfelől érdemesnek tartom a közvagyonhoz való viszonyát is meghatározni, melyek eleve a közösségi célokhoz rendelt vagy arra létrehozott, a közfeladatok megvalósítását szolgáló eszközök,⁶ s speciális szabályok vonatkoznak rájuk a nemzeti vagyonról szóló törvény alapján.⁷ Ugyanakkor, mint már utaltam rá ez utóbbi is a közpénz fogalmának, tartalmának egyik fontos eleme.

A fogalom értelmezésekor segítségünkre lehet a Képviselői Információs Szolgálat által kiadott *infojegyzet* kiadvány e témát ismertető száma. A leírás egy tág értelmezést ad akkor, amikor azt mondja, hogy „a közpénz, olyan pénz, melynek forrása döntően az adófizetők pénze, rendeltetése pedig az állami közfeladatok ellátásának a finanszírozása”.⁸ De a kiadvány azt is hozzá teszi, hogy a közpénzeket csak a közfeladatok megvalósítására lehet felhasználni a hatékonyság követelményének figyelembevételével, az átláthatóság, a törvényesség és a tervszerűség elve mellett, összhangban az Alaptörvényből korábban idézett alapelvvel.

³ Lásd erről: Klicsu László (2016): A „közpénzek” fogalmának értelmezése az Alaptörvény tükrében. *Új magyar közigazgatás*, 9. évfolyam, különszám, 2016, 1-10. old.

⁴ Értve ez alatt a tiszta közjavak, a klub javak, a díjfizetési javak, a közös készletű javak vagy épp a helyi közjavak körét.

⁵ Vigvári András (2005): *Közpénzügyeink*. KJK –KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005, 371. old.

⁶ Sivák József - Vigvári András (2012): *Rendhagyó bevezetés közpénzügyek tanulmányozásába*, ComLex Kiadó, Budapest, 2012, 246. old.

⁷ A nemzeti vagyonról szóló 2011.évi CXCVI. törvény.

⁸Infojegyzet 2014/5., *Képviselői Információs Szolgálat: Közpénzek*. Elérhető: http://www.parlament.hu/documents/10181/73472/Infojegyzet_2014_5_kozpenzek.pdf/064fe951-d2b7-4ac7-b9aa-629368d1f2a8 (letöltés dátuma: 2018. január 23.)

A közpénzek helyi önkormányzati szintű vizsgálatakor a tágabb értelmezését tartom helyesebbnek, melynek fontos részei mind a közjogi, mind a magánjogi bevételek, úgy, mint a saját bevételek, átengedett központi adók, a kormányzati támogatások és természetesen az önkormányzati vagyon is, azaz a stock és a flow dimenziót is ide értve.

Mivel a közpénzek alapvetően a közfeladatok ellátásához köthetőek, így érdemesnek tartom a közszolgáltatás és a közfeladat fogalmának általános tisztázását is megtenni. A hétköznapi szóhasználatban és gyakran a tudományos életben is keveredik a két fogalom, s olykor szinonimaként tekintünk rájuk, mely nem véletlen, nagyon szoros kapcsolatban állnak. Sőt, talán az is mondható, hogy az elválasztásuk is nehézkes, s így definiálásuk is. A közfeladat fogalmának meghatározásához támpontot ad az államháztartásról szóló törvény,⁹ mely 3/A §-a szerint közfeladat a jogszabályban meghatározott állami vagy önkormányzati feladat, mely meghatározást a korábbi Ptk. 74/G. §-a is alkalmazta, s gyakran ezt idézik a hazai szakirodalmak is.¹⁰ Bár e megfogalmazás túlságosan keretjellegű, de még is jól utal arra, hogy egy nagyon széles spektrumon mozog, hogy mi tartozhat ide. Érdemes utalni arra is, hogy tágabb értelmezésben közfeladatokat láthatnak el államháztartáson kívüli szereplők is, például az egyházak vagy vállalkozások. Ehhez kapcsolódóan Nagy Zoltán megjegyzi, hogy helyesebb az a szűkebb értelmezés, amely e feladatokat az állam vagy a helyi önkormányzat átengedett feladatának tekinti, mivel annak lehetőségét az állami szabályozás teszi lehetővé.¹¹ A közszolgáltatás fogalmának definiálásakor Hoffman István is arra hívja fel a figyelmet, hogy nagyon nehéz korrekt fogalmat adni, de alapvetően azokat a gazdasági és társadalmi hozzáadott értékkel rendelkező tevékenységeket sorolhatjuk ide, melyek a tiszta és vegyes közjavak előállításához kötődnek, s nem foglalják magukba az állam és önkormányzatok által végzett közhatalmi tevékenységet.¹² Például közszolgáltatás lehet a vezetékes ivóvíz-ellátás, a hulladékgyűjtés vagy épp az alapfokú oktatás. Tehát, alapvetően a közösségi jelleg az, mely meghatározza a közszolgáltatásokat. A közfeladatok és közszolgáltatások viszonyát tekintve úgy gondolom, hogy a közfeladat a tágabb kategória, mely magába foglalja a közszolgáltatások fogalmát is.

⁹ 2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról.

¹⁰ Lásd például: Dicső László (2010): A helyi közszolgáltatások szervezése. Polgármester Akadémia, TÖOSZ, Budapest, 2010, 7. old.

¹¹ Nagy Zoltán (2015): *A közpénzügyi támogatások rendszere és szabályozása*. In: Lentner Csaba (szerk.): *Adózási pénzügytan és államháztartási gazdálkodás - Közpénzügyek és államháztartástan II*. Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2015, 203. old.

¹² Hoffman István: *A közszolgáltatások fogalma*. In: Fazekas Marianna (szerk.): *Közigazgatási jog. Általános rész II. A közszolgáltatások szervezése*. ELTE Ötvös Kiadó, Budapest, 2017, 36. old.

A közfeladat fogalmának definiálása mellett érdekes kérdés lehet az, hogy mi tekinthető helyi közfeladatnak? A problémakör ugyanis az adja, hogy a helyi szinte állátott feladatok köre folyamatosan változik, sőt országoként eltérő. Kérdés az, hogy ezek a változások, például egyes feladatok centralizálása vagy decentralizálása különböző kormányzati szintek között, hogyan hat a helyi közfeladat fogalmára, tartalmára. Ehhez három oldalról próbálom körbejárni a helyi közfeladat fogalmának dimenzióit.

Az első megközelítés alapján azt mondhatjuk, hogy az a helyi feladat, melyet a mindenkori jogszabályok, különösen az önkormányzati törvény *expressis verbis* ilyenként nevesít. A magyar hatályos államháztartási törvény is ezt az elvet követi, mely szerint közfeladat a jogszabályban meghatározott állami vagy önkormányzati feladat. Ez esetben tehát a jogalkotói szándék az, amely meghatározza e feladatokat, hogy differenciáljon közöttük, egyes feladatok ellátását decentralizálja vagy dekoncentrálja (bár utóbbi esetben szimplán helyben ellátott állami feladatokról beszélhetünk). Másképpen fogalmazva az ellátás felelőssége, a hatáskörök rendszere az, ami végső soron meghatározza az egyes kormányzati szintek feladatait. Ilyen értelemben tehát, hazánkban az új önkormányzati törvényből a korábbiakhoz képest kikerülő feladatok már nem helyi feladatok, így az alapfokú oktatás, a járóbeteg-szakellátás vagy épp egyes pénzbeli és természetbeli szociális ellátások biztosítása sem.

A másik megközelítés, ha a helyi szinten történő feladatellátás gyakorlatát vizsgáljuk, hogy valójában milyen feladatokat látnak el az egyes önkormányzatok. Ezt azért indokolt külön nevesíteni, mivel nyilvánvalóan szélesebb azoknak a feladatoknak a köre, mint amit a jogszabályi deklarációhoz képest a helyi igényeknek megfelelően ellátnak önkéntes alapon. Ilyen lehet egyes rendezvények, programok szervezése, térfigyelő rendszer működtetése, kerékpár-kölcsönző rendszer üzemeltetése, nyilvános internet-hozzáférés biztosítása, tanácsadó iroda működtetése, ösztöndíj programok működtetése, sporttevékenységek támogatása, települési hírlap kiadása és még sorolhatnánk számtalan példát e körbe. A feladatok száma és mértéke természetesen önkormányzatonként eltérő, azok bevételi kapacitásainak függvényében változhat. E megközelítés eredményeként megvalósuló eltérést kinyíló „közfeladat-olló”-nak is nevezhetjük utalva arra, hogy a jogszabályok által meghatározott feladatokon kívül újabb és újabb feladatokat vállalnak fel az önkormányzatok a helyi igényeknek megfelelően.

A harmadik megközelítési mód az a pénzügyi föderalizmus elméleti közege által kijelölt nézőpont. Függetlenül a normatív szabályoktól és a gyakorlattól, lehetőség van a feladatokat kategorizálni, annak ésszerű szervezési, költségvetési hatékonysága alapján. Arra már utaltam, hogy minden közfeladat esetében eltérő az optimális szervezési szint. Elfogadva azt a nézőpontot, hogy lehetőleg minden feladatot a lakossághoz legközelebb eső optimális szinten kell biztosítani, akkor felállíthatóvá válik a helyi vonzatú feladatok köre. Ennek legfontosabb ismérve lehet, hogy a helyi lakosság számára, a helyi igényeknek

megfelelően, helyben képződő információk birtokában kell e szolgáltatásokat megszervezni, hogy a feladat-ellátás optimális legyen. Tehát itt inkább egy elméleti kategóriáról beszélünk, mely kört véleményem szerint lokális vagy helyi vonzatú közfeladatnak nevezhetjük, elkülönítve a közigazgatási jog által nevesített helyi közfeladatoktól.¹³ Ugyanakkor speciálisak annyiban az ide sorolandó feladatok, hogy ezeket nem feltétlenül helyi önkormányzati hatáskörben látják el, előfordulhat centralizáltabb megoldási forma is. Példaként olyan feladatokat említenék, mint: az alapfokú oktatás-nevelés, alapfokú egészségügyi ellátás, alapfokú szociális ellátás vagy épp egyes hálózatos szolgáltatások működtetése (hulladékgazdálkodás, távhőszolgáltatás, közműves ivóvízellátás).¹⁴ A fogalmi elhatárolást mutatja az alábbi ábra.

1. ábra

A helyi közfeladat fogalmának dimenziói

Forrás: a szerző saját szerkesztése

¹³ Fontosnak tartom megjegyezni, hogy e nézőpont nem azonos a fiskális föderalizmus által is behatárolt helyi közjavak fogalmával, mely jellemzője, hogy egy jól meghatározott kisebb földrajzi területre kiterjedő olyan javakról, szolgáltatásokról van szó mely esetében nincs kizárhatóság a fogyasztásból, sem pedig rivalizálás. (Lehavi, Amnon 2004). Az én megközelítemben tágan értelmezve, ide sorolom a vegyes javak körét is, ahol az önkormányzati szerepkör mellett piaci szereplők is megjelennek, lásd az egyes hálózatos szolgáltatások.

¹⁴ Lásd erről részletesebben az alábbi összefoglaló táblázatot: Horváth M. Tamás (2015): Magasfeszültség. Városi szolgáltatások. Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2015, 21-177.

Az említett kategóriák természetesen nagyban átfedik egymás, azok tehát nem kizáró fogalmak, sőt legjobb esetben ezek egybeesnek. Az átfedés mértékét az aktuális kormányzati politika, szándék határozza meg. Így érdemes tovább folytatni a vizsgálatot, hogy hazánkban hogyan alakult ez a kérdés, hogyan változott meg az elmúlt években a helyi szint feladatellátása.

Jól látható tehát, hogy a közfeladatok megvalósítása és a közpénzek szoros kapcsolatban állnak egymással. A közpénzek keletkezéskori védelmének vizsgálatakor nem tekinthetünk el attól, hogy milyen feladatok megvalósítása érdekében van arra szükség, mit is fog fedezni. Ahogyan az is fontos, hogy a helyi önkormányzati egységeknek mekkora ráhatása van a közpénzek keletkezésére, azaz mekkora pénzügyi autonómiával rendelkezik felettük.

Források jegyzéke:

- Bartha Ildikó – Horváth M. Tamás (2017): Hol kezdődjön a közpénzek védelme? In: Horváth M. Tamás – Bartha Ildikó – Varga Judit (szerk.): *Honnan hová? A közpénzek védelméről*. Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 11-12. old.
- Bartha Ildikó (2016): Innováció a közfeladat-ellátás szervezésében. In: Horváth M. Tamás – Bartha Ildikó: *Közszolgáltatások megszervezése és politikái. Merre tartanak?* Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 761-774. old.
- Dicső László (2010): *A helyi közszolgáltatások szervezése*. Polgármester Akadémia, TÖOSZ, Budapest, 2010, 7. old.
- Hoffman István (2017): A közszolgáltatások fogalma. In: Fazekas Marianna (szerk.): *Közigazgatási jog. Általános rész II. A közszolgáltatások szervezése*. ELTE Ötvös Kiadó, Budapest, 2017, 36.
- Horváth M. Tamás, Bartha Ildikó, Varga Judit (szerk.)(2017): *Honnan hová? A közpénzek védelméről*. Debrecen: Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
- Horváth M. Tamás (2015): *Magasfeszültség. Városi szolgáltatások*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2015, 21-177. old.
- Infojegyzet 2014/5., Képviselői Információs Szolgálat: Közpénzek. Elérhető: http://www.parlament.hu/documents/10181/73472/Infojegyzet_2014_5_kozpenzek.pdf/064fe951-d2b7-4ac7-b9aa-629368d1f2a8 (letöltés dátuma: 2018. január 23.)

- Klicsu László (2016): A „közpénzek” fogalmának értelmezése az Alaptörvény tükrében. *Új Magyar Közigazgatás*, 9. évfolyam, különszám, 2016, 1-10. old.
- Levahi, Amnon (2004): Property Rights and Local Public Goods. *The Urban Lawyer* vol. 36, no.1 Winter, 2004.
- Nagy Zoltán (2015): A közpénzügyi támogatások rendszere és szabályozása. In: Lentner Csaba (szerk.): *Adózási pénzügytan és államháztartási gazdálkodás - Közpénzügyek és államháztartástan II.* Nemzeti Közszerológati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2015, 203. old.
- Sivák József - Vigvári András (2012): *Rendhagyó bevezetés közpénzügyek tanulmányozásába*, ComLex Kiadó, Budapest, 2012, 246. old.
- Vigvári András (2005): *Közpénzügyeink*. KJK –KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005, 371. old.

AZ ÁLLAMI TÁMOGATÁSOK NYÚJTÁSÁNAK KELETKEZÉSKORI GARANCIÁI*

Lovas Dóra¹

Az állami támogatásokat a közpénzek csoportjába sorolhatjuk.² A közpénz által képes az állam vagy éppen az Európai Unió közösségi feladatainak ellátására, így az ország védelmének és biztonságának biztosítására, a szociális és gazdasági funkciók ellátására, az egészségügy és az oktatásügy finanszírozására. A közpénzeket kizárólag a törvényesség elvének és a hatékonysági követelményeknek megfelelően közfeladatok ellátására lehet fordítani. Az államháztartáson belül valósul meg az állami bevételek megszerzése és azok elköltése az átláthatóság, a kiegyensúlyozottság és a fenntarthatóság elvén alapulva.³ Ezen elvek érvényesüléséről Magyarországon az Alaptörvény és az Államháztartásról szóló törvény gondoskodik, akképp, hogy külön nevesíti a további felelős intézményeket.⁴

Az állami támogatás a kormányzati transferek azon típusa, amely közvetlenül vagy közvetve hasznot hoz az adott vállalkozásnak, amelyért nem jár ellenszolgáltatás, és amelynek célja a piaci folyamatok által létrehozott állapot megváltoztatása.⁵

Az állami támogatások nyújtásának számos garanciális Európai Unió szabálya van. Az európai uniós jogban főszabályként az állami támogatások általános tilalma érvényesül (kivételesen megengedhető). Azonban annak megítéléséhez, hogy tekinthetjük-e az adott előnyt szubvenciónak és, ha igen az adott támogatás összegegyeztethető a belső piac jogával és a

* DOI 10.21867/KjK/2018.1.2.

¹ Dr. Lovas Dóra, PhD hallgató, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

² A tanulmány alapjául szolgáló kutatás a Magyar Tudományos Akadémia és a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar közös, MTA–DE Közszolgáltatási Kutatócsoportjának "Az állami szabályozó szerepek újraértékelődése a szolgáltatásokban" c. projektje keretében készült. A projektirány elhelyezésére l.: Horváth M. Tamás és Bartha Ildikó (2016) *Az ágazati közszolgáltatások rendszertanáról*. In: uők.(szerk.) *Közszolgáltatások megszervezése és politikái. Merre tartanak?* Budapest: Dialóg Campus, 25–37. old.

³Klicsu László (2016): A „közpénzek” fogalmának értelmezése az Alaptörvény tükrében; http://www.kozszov.org.hu/dokumentumok/UMK_2016/kulonszam/01_Kozpenzek_fogalma.pdf; (letöltés ideje: 2017.08.05.)

⁴ Sivák József - Szemler Tamás - Vígvári András (2013): *A magyar államháztartás és az Európai Unió közpénzügyei*. Budapest: WoltersKluwer Kft., 244-245. old.

⁵ Nyikos Györgyi – Staviczy Péter (2009): Az Európai Unió támogatási rendszerének joga és intézményrendszere I. In: Nyikos Györgyi: *A PPP finanszírozási technika és az EU fejlesztési támogatásai a közcélú beruházások megvalósításában PhD-dolgozat*. Budapest: Corvinus Egyetem, 144. old.

versenyszabályokkal nélkülözhetetlen a vonatkozó EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése fogalmi elemeinek meghatározása.⁶ Állami támogatásnak a fent említett rendelkezés szerint csak az tekinthető (így csak az tiltott), amely állami forrásból származik, úgy, hogy gazdasági előnyt jelent az érintett vállalkozás számára, tehát nem általános jelleggel nyújtják (szelektív), továbbá, hogy a támogatáshatással van vagy hatással lehet a versenyre és a tagállamok közti kereskedelemre.⁷ A megengedhető állami támogatások nyújtása során a tagállamoknak több elvet kell követniük: az átláthatóság, a szükségesség és az arányosság elvét. Az átláthatóság követelményének alapján megállapítható, hogy a kedvezményezett milyen és mekkora előnyhöz jutott az állami támogatás következtében, míg a szükségesség és az arányosság elve azt biztosítja, hogy a tagállamok csak akkor avatkozzanak be a piaci viszonyokba, ha valamilyen probléma áll fenn, és csak megfelelő mértékben.⁸

Állami támogatás nyújtásának indokai

Az állami támogatások szabályozása az Európai Unióban a versenypolitika részét képezik. Az európai integráció fő céljai között szerepel az Unióban megvalósuló szabad versenyt gátló, illetve korlátozó akadályok lebontása, ezáltal az egységes belső piac megteremtése, mivel a verseny a piacgazdaság alapvető követelménye, amelynek fenntartása közösségi érdek.⁹

Állami támogatás nyújtása ellen számos érvet tudunk megemlíteni. Hátrányként szokták felhozni, hogy annak adományozása az adott entitásnak gazdasági előnyt jelent, ezáltal pedig torzítja a szabadpiaci versenyt. Valamint hátrányos az is, hogy a vállalatnak nyújtott előny csak átmenetileg tudja kezelni annak problémáit, gazdasági hátrányait, a hosszú távú kezelés így nem megoldható.

Sokféle elképzelés létezik arra, hogy miért előnyös a vállalatoknak, ha érvényesül az állami támogatás, a kartell, és a piaci erőfölény tilalma. Tény, hogy a tiszta verseny az Európai Unió tagállamaiban nem teljesen valósul meg, mert a piacgazdaságokban jelen van az állam, melynek szükségességére többféle elmélet született. Az állami támogatásokat, az állami beavatkozást valamilyen piaci kudarc jelenléte indokolja. A piaci kudarcok például a közjavak, információs kudarcok, és a külföldi támogatások megléte. E kudarcok

⁶EUMSZ 107. cikk (1) bekezdés

⁷ Hargita Eszter (2003): Az állami támogatások és a verseny. In: *Európai Füzetek 36. A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa.* Budapest.

⁸Bolf-Galamb Zsófia (2012): Az európai uniós versenyjogi értelemben vett állami támogatási és közbeszerzési szabályok kapcsolata. *Közbeszerzési Szemle*, 2012.6 évf., 49. old.

⁹ Tari András: Az állami támogatások szabályozása az Európai Unióban; http://www.sugallat.hu/doc/kotelezo/fvr_04-04-05_eu_allami_tam_cegeknek.pdf; (letöltés ideje: 2017.08.04.)

kezelésére az állam alkalmazhat szabályozásokat, adókedvezményeket, támogatásokat, annak érdekében, hogy a vállalkozásokat a közérdek szolgálata felé irányítsa. Az állami támogatások képesek e piaci kudarcokat kiküszöbölni, azonban versenytorzítást, vagy akár az árakkal kapcsolatos döntésekre vonatkozó torzító hatást is okozhatnak. Megállapítható, hogy minél több az állami támogatás a magánszektorban, annál több káros hatás érvényesül, pl.: a többi ország kereskedelmére (az egyik országban nyújtott, megszokottól eltérő túlzott mértékű állami támogatás), amely támogatási versenyhez vezethet az országok között.

Az állami támogatások uniós szabályozása

Az állami támogatások tehát befolyásolják az unióban tevékenykedő (energia) vállalatok közötti versenyt, amely bizonyos kivételektől eltekintve, többnyire a fent felsorolt negatívumok miatt a versenyre gyakorolt torzító vagy korlátozó hatás miatt tiltott az integrációban.

Az Európai Unió állami támogatási szabályozásának rendkívül fontos célja van, mégpedig, hogy a vállalkozások számára egyenlő feltételeket biztosítson, és megakadályozza, hogy egyes vállalkozások az állami támogatások révén jogtalan előnyhöz/előnyökhöz jussanak. Ha a szubvencióra vonatkozó szabályozást vizsgáljuk, az tágabb értelemben szorosan kapcsolódik a belső piac megfelelő működéséhez, szűkebb értelemben pedig versenyjog részét képezi, az állami támogatások versenytorzító hatása miatt.¹⁰

Az uniós állami támogatási szabályok tagállami betartása azért is fontos, mert ha a támogatás nyújtására az uniós szabályok megsértésével kerül sor, az Európai Bizottság hivatalból vagy panasz alapján vizsgálati eljárást indíthat és megállapíthatja az intézkedés belső piaccal való összeegyeztethetlenségét, sőt annak kedvezményezett általi visszafizetését rendelheti el.

A versenypolitikára vonatkozó legfontosabb rendelkezéseket az elsődleges jog tartalmazza, mely két nagy területre osztható: a vállalatokra vonatkozó előírásokra és az állami forrásból nyújtott támogatások szabályozására. A vállalkozásokra a tagállamok gazdaságpolitika területén hozott rendelkezései is hatnak, mely területen gyakran alakul ki érdek-összeütközés a támogatásokat belpolitikai kérdésként felfogó tagállamok és az Unió között.

Az Európai Unióban az állami támogatások szabályozását három szinten találjuk. A legfontosabb szabályok az Európai Uniót létrehozó Római Szerződésben (jelenleg: Európai Unió Működéséről szóló Szerződés, EUMSZ) találhatóak, a szabályozás másik szintjét az Európai Bizottság által kiadott másodlagos joganyag (rendeletek, iránymutatások, keretszabályok stb.) adja. A

¹⁰ Lásd erről: Bartha Ildikó (2017): Bevétel vagy kivétel? Adóintézkedések és állami támogatások uniós szabályai. In: Horváth M Tamás, Bartha Ildikó, Varga Judit (szerk.): *Honnan hová? A közpénzek védelméről*. Debrecen: Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 69-94. old.

Bizottság feladata az állami támogatások ellenőrzése abból a célból, hogy az állami támogatások összeegyeztethetők legyenek a közös piac jogával. A Bizottság eljárása során határozatokat hoz.

Végül fontos rendelkezéseket találunk az Európai Unió Bíróságának döntéseiben is (harmadik szint).¹¹ Ezek egyrészt irányutatást adnak a támogatások megítélését illetően, másrészt értelmezést is jelentenek a szubvenciók összeegyeztethetőségével kapcsolatban. Míg a bejelentések elbírálásánál a Bizottságnak van elsősorban hatásköre, addig az Európai Bíróság a fogalom értelmezésénél játszik kulcsszerepet. A Bíróság az Unicredito Italiano ügyben¹² kimondta, hogy a Bíróság nem helyettesítheti a hatáskörrel rendelkező Bizottság értékelését saját értékelésével, hanem csak annak vizsgálatára szorítkozhat, hogy az előbbi során nyilvánvaló hiba, vagy hatáskörrel való visszaélés történt-e. A Bíróság jár el, ha a Bizottság és a tagállamok között vita merül fel a támogatás minőségének megítélése kapcsán (akkor is, ha a tagállam megtagadja a Bizottság döntését, és akkor is, ha a Bizottság tesz feljelentést az Európai Unió Bíróságánál, mert a szabályozást megsérti a tagállam, vagy nem hajtja végre az előírt szabályokat). Megfigyelhető a Bíróság esetjogából, hogy igyekszik szűkíteni a Bizottság azon törekvését, hogy az állami támogatásokat indokolatlanul tágan értelmezze.

Az állam egy különleges nemzetgazdasági szereplő, aki törekszik a közfeladatok minél színvonalasabb, hatékony és gazdaságos ellátására, úgy hogy közben közpénzekből gazdálkodik, valamint közhatalmi helyzetével képes befolyásolni a gazdaságot (pl.: jogi szabályozás, jövedelem-újraelosztás, támogatás). Az Európai Unió jogában főszabályként az állami támogatások általános tilalma érvényesül. Azonban annak megítéléséhez, hogy az adott támogatás összeegyeztethető a belső piac jogával és a versenyszabályokkal, illetve hogy tekinthetjük-e az adott előnyt szubvenciónak, nélkülözhetetlen a vonatkozó EUMSz 107. cikk (1) bekezdése fogalmi elemeinek meghatározása.

Források jegyzéke:

- Bartha Ildikó (2017): Bevétel vagy kivétel? Adóintézkedések és állami támogatások uniós szabályai. In: Horváth M Tamás, Bartha Ildikó, Varga

¹¹ Az EU versenyjoga: az állami vállalatokra és állami támogatásokra vonatkozó szabályozás: <http://jogikar.uni-miskolc.hu/projectSetup/files/eun/az-eu-versenyjoga-az-allamra-vonatkozó-szabalyok.pdf>; (letöltés ideje:2017.08.03.)

¹² C-148/04. sz. Unicredito Italiano ügy; 2005. december 15-én hozott ítélet [EBHT 2005., I-11137. o.]

- Judit (szerk.): Honnan hová? A közpénzek védelméről. Debrecen: Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 69-94. old.
- Bartha Ildikó (2015): Mérlegen. Az Európai Unió külső tevékenységének lisszaboni reformjai. *Európai Jog: Az Európai Jogakadémia folyóirata*, 15:(3.) 1-10. old.
 - Bartha Ildikó - Horváth M. Tamás (2017): Hol kezdődjön a közpénzek védelme? In: Horváth M Tamás, Bartha Ildikó, Varga Judit (szerk.): Honnan hová? A közpénzek védelméről. Debrecen: Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 11-21. old.
 - Bolf - Galamb Zsófia (2012), Az európai uniós versenyjogi értelemben vett állami támogatási és közbeszerzési szabályok kapcsolata. Közbeszerzési Szemle. 2012.6, 49 old.
 - Bordás Péter (2017): A "helyi közpénzek" keletkezésének nemzetközi modelljei. In: Horváth M Tamás, Bartha Ildikó, Varga Judit (szerk.): Honnan hová? A közpénzek védelméről. Debrecen: Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2017. 111-135. old.
 - Hargita Eszter (2003): Az állami támogatások és a verseny (Európai Füzetek 36.). A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa. Budapest.
 - Klicsu László (2016): A „közpénzek” fogalmának értelmezése az Alaptörvény tükrében; http://www.kozszov.org.hu/dokumentumok/UMK_2016/kulonszam/01_Kozpenzek_fogalma.pdf
 - Nyikos Györgyi – Staviczky Péter (2009): Az Európai Unió támogatási rendszerének joga és intézményrendszere I. In: NYIKOS Györgyi: A PPP finanszírozási technika és az EU fejlesztési támogatásai a közcélú beruházások megvalósításában PhD-dolgozat. Budapest: Corvinus Egyetem, 144.
 - Tari András: Az állami támogatások szabályozása az Európai Unióban; http://www.sugallat.hu/doc/kotelezo/fvr_04-04-05_eu_allami_tam_cegeknek.pdf
 - Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata; 2012/C 326/01
 - Bizottsági közlemény az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. cikkének (1) bekezdésében említett állami támogatás fogalmáról; (2016/C 262/01) <http://econ.core.hu/file/download/mtdp/MTDP1432.pdf>;
 - Az EU versenyjoga: az állami vállalatokra és állami támogatásokra vonatkozó szabályozás: http://jogikar.uni-miskolc.hu/projectSetup/files/eun/az-eu-versenyjoga_az-allamra-vonatkozozszabalyok.pdf
 - C-148/04. sz. Unicredito Italiano ügy; 2005. december 15-én hozott ítélet [EBHT 2005., I-11137. o.]

A SZOCIÁLIS BESZERZÉS LEHETSÉGES HATÁSA A MUNKAJOGOKRA HAZÁNKBAN*¹

*Puskás Ágnes*²

Napjainkban a munka színes, globalizált világában újra és újra előre nem prognosztizálható, dinamikusan fejlődő és nemzeti határokon átívelő kreatív jelenségek bukkannak fel, amelyek kezelésére a munkajognak folyamatosan készen kell(ene) állnia. Ma már nem az a kérdés, hogy van-e szükség a munkajog megújulására, új fogalomrendszerre, szabályozási eszközökre, hanem az, hogy hogyan közelítsen a munkajog a megváltozott és továbbra is változó munkaerőpiachoz, milyen értékekre, milyen típusú eszközrendszerrel nyújtsa ki védőhálóját.³ Fel kell ismernünk, hogy a hagyományos, jogszabályok általi kötelezés-ellenőrzés-kikényszeríthetőség talaján nyugvó jogászai gondolkodásmódunkon alapuló szabály- és eszközrendszer mellett szükség van egy szemléletváltásra, tágabb dimenzióra, amelyben ugyanazon célok megvalósítását már nem pusztán az írott jog kikényszeríthetőségétől reméljük, hanem minden kínálkozó alkalmat megragadva kihasználjuk, hogy akár önkéntes fogyasztói, nagyvállalati magatartások, más jogág egyes jogintézményei közvetett módon jótékony hatást gyakorolhatnak munkajogi értékekre.

A következőkben az említett „tágabb dimenzióban kínálkozó lehetőségek” közül emelek ki egyet, és arra kívánok rámutatni, hogy miként gyakorolhat hatást a közbeszerzés szabályrendszere egyes munkajogi értékekre. Hogyan alakultak ki ennek jogi keretei az Európai Unióban illetve Magyarországon, és hogyan tölthetné ki ezt az állam saját magatartásán keresztül tényleges tartalommal. A cikkben bemutatom a keretszabályokat, azok elfogadásának okait, a szociális szempontok érvényesíthetőségének lehetőségeit a közbeszerzési eljárásokban, mindezt annak illusztrálására, hogy hogyan lehet a munkajog hasznára egy másik jogterület közvetett hatása, miként állhat a közbeszerzés munkajogi értékek szolgálatában, horizontális hatásaként hogyan támogathatja védendő céljait.

* DOI 10.21867/KjK/2018.1.3.

¹ A tanulmány a jogászképzés színvonalát emelő programok (IX - 14/6/2/2017. iktatószámú szerződés) keretében jött létre.

² Dr. Puskás Ágnes, PhD hallgató, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

³ Kun Attila (2016): Globális szabályozás a munkajogban?, Trendek, új fejlemények és tanulságok. In: *HR és Munkajog*. VII. évf. 2016/10, 31. old.

Szociális beszerzés szabályozási háttere az Európai Unióban

Az Európai Unió politikájában a közbeszerzés és munkajog kapcsolatát érintően, ha nem is a szemléletváltást, de mindenképpen a szemlélet elmélyítését az Európa 2020 program jelenti. A dokumentum – szerteágazó célkitűzései között azt is - deklarálja, hogy az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedési stratégiájában a közbeszerzés kulcsszerepet játszik, amely elsődleges célja a közpénzek leghatékonyabb felhasználása⁴, azonban másodlagos célként a közbeszerzési szerződések felhasználhatók egyéb szakpolitikák (környezetvédelem, szociálpolitika, foglalkoztatáspolitikai, esélyegyenlőségi politika) támogatására.⁵

A célkitűzésben foglaltak megvalósulását elősegítve a Bizottság egy évvel később Útmutatót bocsájtott ki a szociálisan felelős közbeszerzésről.⁶ A dokumentum több szempontból is jelentős: egyrészt megalkotja a társadalmi szempontból felelős közbeszerzés SRPP (social responsible public procurement) fogalmát⁷, másrészt kifejti, hogyan lehet szociális megfontolásokat közbeszerzésekbe építeni a meglévő uniós keretek tiszteletben tartásával.

Mindez nem jelenti azt, hogy az akkor hatályban lévő 2004/17/EK és a 2004/18/EK közbeszerzési irányelvek egyáltalán ne engedtek volna teret szociális szempontok figyelembevételének⁸, de a szabályozás szintjén megteremtett lehetőséget a bírói joggyakorlat szűkkörűen értelmezte.

A 2004-es közbeszerzési irányelvek reformfolyamatában egyre erőteljesebben az a szemlélet élt, hogy olyan szabályrendszernek kell születni, amely lehetővé teszi, hogy a közbeszerzések lebonyolítása során szociális megfontolások is megjelenjenek. Ennek eredményeképpen a közbeszerzésről (és a 2004/18/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről) szóló, 2014. február 26-i 2014/24/EU irányelv (a továbbiakban: irányelv) a korábbi irányelvek

⁴ A Bizottság Közleménye, Európa 2020, Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája, Brüsszel, 2010.3.3. COM(2010), http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_HU_ACT_part1_v1.pdf, 29. old.

⁵ Kun Attila (2014): A munkajogi megfelelés ösztönzésének újszerű jogi eszközei. Budapest: L'Harmattan, 63. old.

⁶ Szociális beszerzés, Útmutató a szociális szempontok figyelembevételéhez a közbeszerzések során, Luxembourg, 2011., <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6457&langId=hu>

⁷ SRPP (social responsible public procurement): olyan beszerzési tevékenység, amelynek során a következő szociális szempontok egyikét figyelembe veszik: munkalehetőség, tisztességes munka, szociális és munkajogok tiszteletben tartás, társadalmi befogadás, esélyegyenlőség, etikus kereskedelem, önkéntes társadalmi felelősségvállalás (CSR), betartva az uniós szerződésekben és közbeszerzési irányelvekben szereplő rendelkezéseket, <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6457&langId=hu> 7. old.

⁸ Különösen akkor, ha e szempontok a szerződés tárgyához kapcsolódnak, annak követelményeivel arányosak, valamint ha az ár-érték arányára és a minden uniós szállító számára egyenlő hozzáférés biztosítására vonatkozó elvek érvényesültek

felülvizsgálatának és modernizálásának már egyik okaként jelöli meg azt, hogy olyan szabályozásra van szükség, amelyet a beszerzők jobban felt tudnak használni a közös társadalmi célok támogatására⁹ és alapelvi szinten rögzíti a tagállamok azon kötelezettségét, miszerint megfelelő intézkedéseket kell hozniuk annak érdekében, hogy a gazdasági szereplők a közbeszerzés teljesítése során betartsák a vonatkozó környezetvédelmi, szociális és munkajogi követelményeket, amelyeket az uniós jog, a nemzeti jog, a kollektív szerződések valamint az irányelv mellékletében felsorolt környezetvédelmi, szociális és munkajogi rendelkezések írnak elő.¹⁰

Szociális beszerzés szabályozási háttere és lehetőségei hazánkban

Az új irányelv implementációja határidőben és korrekt módon megtörtént hazánkban is. Az Országgyűlés 2015. szeptember 22. napján elfogadta a közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvényt, amely indokolása utal az uniós közbeszerzési irányelvekben történt szemléletváltásra, miszerint a közbeszerzés különböző stratégiai célok megvalósítását is elősegítheti, így „a szabályozás lehetőséget kíván biztosítani arra, hogy szociális célkitűzések (foglalkoztatás, munkahelyteremtés) a közbeszerzési politika integráns részévé váljanak.”¹¹

Azonban hogyan valósulhat ez meg a gyakorlatban, hol jelenhetnek meg munkajogokat érintő vállalások közbeszerzési eljárásokban?

Jelen tanulmányban a közbeszerzési eljárás négy olyan pontjára szeretnék rámutatni, ahol lehetőség nyílik munkajogi, szociális szempontok érvényesítésére: az alkalmassági szempontok¹², az ajánlat érvénytelensége¹³, az értékelési szempontrendszer¹⁴ és a különleges szerződéses feltételek¹⁵ körében. Például a közbeszerzési eljárásban az ajánlatkérő kizárhatja az ajánlattevőt, ha szociális és munkajogi követelményeket súlyosan megszegett¹⁶, vagy érvénytelenné nyilváníthatja az ajánlatot, ha nem felel meg azoknak a környezetvédelmi, szociális és munkajogi követelményeknek, amelyeket a jogszabályok vagy kötelezően alkalmazandó kollektív szerződés, ILO egyezmények írnak elő, de értékelési szempontként is megjeleníthetők szociális szempontok. Azonban a szociális és munkajogi szempontok

⁹ 2014/24/EU irányelv Preambulum (2) bekezdés

¹⁰ 2014/24/EU irányelv 18. cikk (2) bekezdés

¹¹ 2015. évi CXLI. törvény (Kbt.), Indokolás, I.1. pont 1. old.

¹² Kbt. 63. §

¹³ Kbt. 73. § (4) bekezdés

¹⁴ Kbt. 76. §

¹⁵ Kbt. 132. §

¹⁶ és ezt három évnél nem régebben meghozott, jogerős bírósági, közigazgatási vagy annak felülvizsgálata esetén bírósági határozat megállapította.

érvényesítésének legtágabb színterét a különleges szerződéses feltételek jelentik, mivel az ajánlatkérő a szerződés teljesítésére vonatkozóan sajátos feltételeket határozhat meg. Szociális feltételnek minősül különösen a szerződésnek a védett foglalkoztatók bevonásával történő teljesítése, az álláskereső, hátrányos helyzetű munkavállalók, valamint munkanélküliek vagy fogvatartottak foglalkoztatása, a munka világába visszatérő anyák rész munkaidőben történő foglalkoztatása, az egyenlő bánásmód követelményének biztosítása érdekében teendő intézkedések előírása, munkanélküliek vagy fiatalok számára képzés nyújtása.

Az ajánlatkérő a fentiek alkalmazásával eldöntheti, hogy eljárásában mennyiben kíván munkajogi, szociális szempontokat érvényesíteni, de alapvetően két út áll előtte: pusztán a munkajogi szabályok megtartását várja el az ajánlattevőktől, vagy ezen túlmenő követelményeket is támaszt: társadalmilag felelős magatartás érdekében egyes munkajogi értékek felkarolásának kötelezettségét is előírja; mindkét célhoz biztosít eszközöket a törvény.

Pusztán munkajogi megfelelést szolgálnak az alkalmassági szempontok körében előírható feltételek, és az ajánlat érvénytelenségére vonatkozó rendelkezések, mindkettő tartalmában a jogszabályok be nem tartásának szankcióját jelentheti. Azonban az értékelési szempontrendszer és különleges szerződéses feltételek között már előírhatóak olyan többletkövetelmények, amelyek nemcsak munkajogi szabályoknak való megfelelést követelnek meg, hanem azon túl, társadalmilag felelős magatartást várnak el, illetve munkavállalók, hátrányos helyzetű munkavállalók jogainak vagy szociális jogoknak kiteljesedéséhez járulhatnak hozzá. Ezáltal – a szerződés tárgyához kapcsolódóan – lehetőség van arra, hogy az ajánlatkérő a nyertes ajánlattevővel szemben olyan követelményeket támasszon, mint például munkanélküliek, fogyatékkal élők kötelező alkalmazása, képzési programok kötelező szervezése vagy olyan intézkedések meghozatala, amely a nők és férfiak közötti esélyegyenlőséget segíti. A közbeszerzés szabályrendszere így két aspektusból is alkalmas arra a stratégiai célkitűzésre, hogy horizontális hatása útján a munkajogi szabályokat támogassa: egyrésztől eszköze lehet a hard law szabályok érvényesülésének, mivel megköveteli azok betartását és szankcionálja annak hiányát, másrésztől lehetőséget biztosít arra, hogy egyes munkajogi értékeket (például esélyegyenlőség) az ajánlatkérő felkaroljon és az ajánlattevőtől a jogszabályi minimumnál magasabb szintű érvényesülést várjon el.

Állami szerepvállalás jelentősége a szociális beszerzés elterjedésében

Az állam szerepe nemcsak a jogalkotáson keresztül vizsgálható a közbeszerzés és munkajog relációjában. Saját beszerzéseik révén az állam és

szervei önkéntes értékválasztással elősegíthetik a tisztességes munkához jutást, a társadalmi befogadást, és az etikus kereskedelmet. Általánosságban az állami szervek jelentős fogyasztónak számítanak Európában, így magatartásukkal jelentős hatást gyakorolhatnak a piaci szereplőkre. Az Unió bruttó hazai termékének mintegy 17 %-át költik el, amelynek összege Németország GDP-jének felét teszi ki.¹⁷ Így azáltal, hogy vásárlóerejüket olyan termékek és szolgáltatások vásárlására használják fel, amelyek kedvező szociális hatással is bírnak, jelentős mértékben hozzájárulhatnak a szociális beszerzés eredményeinek erősítéséhez.

Magyarországon jogszabályi szinten megteremtett annak a lehetősége, hogy a közbeszerzések során munkajogi, szociális szempontok is megjelenjenek. Azonban hangsúlyozottan mindez csupán lehetőség, amelyet nem saját értékválasztása miatt teremtett meg Országgyűlésünk, hanem uniós irányelvből származó kötelezettsége volt. A közbeszerzési eljárásokban elterjedt azon rendelkezéseknek alkalmazása, amelyek munkajogi szabályoknak való megfelelést várnak el az ajánlattevőtől (például az alkalmassági szempontok körében), de önmagában a jogszabályi lehetőség megteremtése kevés lesz ahhoz a szemléletváltáshoz, hogy a szociális szempontok (foglalkoztatás, munkahelyteremtés) a közbeszerzési eljárásokba beépüljenek, annak integráns részévé váljanak. Egy új szemléletmód elterjedését egy új és hangsúlyos állami szerepvállalás segíthet elő, amely vagy saját beszerzéseivel példát mutat, vagy egyéb úton ösztönöz az eljárások során munkajogi szempontok érvényesítésére.

Álláspontom szerint a közbeszerzési eljárásokon keresztül, közvetett hatásként munkajogi értékek védelmet nyerhetnek, így tágabb értelemben a munkajog az eljárások „nyertese” lehet. Azonban jelenleg ez nem több hazánkban, mint egy kiaknázatlan lehetőség, mivel a gyakorlatban a jogszabály vonatkozó rendelkezéseit az ajánlatkérők csekély mértékben alkalmazzák. Ez adódhat az információ- vagy ösztönzési rendszer hiányából, de szerintem az okokat sokkal inkább az elköteleződés hiányában kell keresni. A kiteljesedéshez elengedhetetlen, hogy az állam beszerzései során a maga által szabott keretek között is érvényesítse és hangsúlyozza a szociális felelősség fontosságát, amellyel – pozitív példát mutatva – a gazdaság többi szereplőjét is ebbe az irányba terelheti.

¹⁷ Szociális beszerzés (2011): *i.m.* 5. old.

Források jegyzéke:

- A Bizottság Közleménye, Európa 2020, Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája, Brüsszel, 2010.3.3. COM(2010), http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_HU_ACT_part1_v1.pdf, 29. old.
- Kun Attila (2016): Globális szabályozás a munkajogban?, Trendek, új fejlemények és tanulságok. In: HR és Munkajog. VII. évf. 2016/10, 31. old.
- Kun Attila (2014): A munkajogi megfelelés ösztönzésének újszerű jogi eszközei. Budapest: L'Harmattan, 63. old.
- Szociális beszerzés, Útmutató a szociális szempontok figyelembevételéhez a közbeszerzések során, Luxembourg, 2011., <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6457&langId=hu>
- Különösen akkor, ha e szempontok a szerződés tárgyához kapcsolódnak, annak követelményeivel arányosak, valamint ha az ár-érték arányára és a minden uniós szállító számára egyenlő hozzáférés biztosítására vonatkozó elvek érvényesültek
- 2014/24/EU irányelv Preambulum (2) bekezdés
- 2014/24/EU irányelv 18. cikk (2) bekezdés
- 2015. évi CXLI. törvény (Kbt.), Indokolás, I.1. pont 1. old.

A KÖZÖSSÉG ALAPÚ GAZDASÁG (SHARING ECONOMY) KÖZPÉNZÜGYI ÉS ADÓJOGI VONATKOZÁSA *¹

*Horváth Bettina*²

Napjainkban egyre többet hallani egy teljesen új vállalkozási modellről, a sharing economyról, magyarul közösségi gazdaságról vagy megosztáson alapuló gazdaságról. Az online forradalom, a globalizáció és a 2008-2009-es pénzügyi-gazdasági válság átdefiniálta a korábbi fogyasztói társadalommal jellemzett piacgazdaságot, amelyre a túltermelésre ösztönző és túlköltekezésre bátorító gazdaságpolitika volt a jellemző, ezt egy újfajta fogyasztói gondolkozásmód kezdte megváltoztatni.³ Mára eljutottunk oda, hogy a fejlett társadalom tagjainak egy része megelégedte a magántulajdon burjánzását, és megkérdőjelezte a felhalmozás létjogosultságát. A megosztáson alapuló modell vezérgondolata, hogy magányszemélyek meglévő felesleges erőforrásaira építenek üzletet vagy közösséget, amely a felhasználók, fogyasztók számára egyértelmű előnyökkel jár, támogatja a fenntartható fejlődést, növeli a hatékonyságot. A sharing economy keretében tehát magányszemélyek válnak vállalkozókká egy olyan új üzleti modell szereplőiként, ahol az emberi és fizikai erőforrások megosztása valósul meg.⁴

A fenntartható versenyképesség biztosítása minden gazdaságpolitikában kiemelkedő szerephez jut. Klasszikus célok a költségvetési, külkereskedelmi-fizetési mérleg pénzügyi egyensúlyának elősegítése, infláció csökkentése, a nemzetgazdaság fejlesztését biztosító programok megvalósítása. Fenntartható növekedési pálya alatt azt a növekedési pályát értjük, amely kihasználja az erőforrásokat és megőrzi a pénzügyi egyensúlyt.⁵ Az újfajta gazdasági megközelítés, amely a szolgáltatások irányába tolódik el, ösztönözi az innovációt, elősegíti a személyes kapcsolatok fejlődését, lehetőséget biztosít a személyhez kötődő szolgáltatások biztosítására, támogatja a fogyasztás fenntarthatóbbá tételét. Mivel a tömegtermelés a jelenlegi szinten

* DOI 10.21867/KjK/2018.1.4.

¹ A tanulmány az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-17-2 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült.

² Horváth Bettina, egyetemi hallgató, DE-ÁJK

³ <https://www.vg.hu/vallalatok/szabalyozasi-kerdeseket-vet-fel-a-kozossegi-gazdasag-487281/> (letöltés ideje: 2017.09.20.)

⁴ Lisa Gansky (2010): *The Mesh: Why the future of business is sharing*, Portfolio Hardcover, pp. 15.

⁵ Lentner Csaba (2013): *Közpénzügyek és államháztartástan*, Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyvkiadó Zrt, Budapest, 78. old.

fenntarthatatlan, a megosztás alapú gazdaság nagyban hozzájárulhat egy környezettudatos új fogyasztási modell kialakulásához.⁶ A sharing economy megoldást nyújthat a környezet, a gazdaság és a társadalom válságára egyaránt, hiszen alkalmazásával csökkennek a környezetterhelések és a fajlagos költségek, illetve javulnak az emberi kapcsolatok.⁷ A közösségi gazdaság tehát világszinten új, de rohamtempóban fejlődő terület. Szakértők szerint a 2015-ben produkált 28,1 milliárd euróról több mint hússzorosára, 570 milliárd euróra emelkedhet 2025-re a megosztáson alapuló gazdaság öt legjelentősebb ágazatának forgalma.⁸

A sharing economy térnyerése azonban, annak számos előnye mellett megoldandó problémákat is felszínre hozott. Annak érdekében, hogy a megosztás alapú gazdaság az innovációt és a gazdasági fejlődést segíthesse elő szükséges, hogy a jelentkező problémákra és kihívásokra egyrészt lokális, másrészt pedig átfogó nemzetgazdasági, közösségi szintű válaszreakciók történjenek.

A szabályozási környezet ugyanis sok esetben nehezen tud lépést tartani az újfajta üzleti és vállalkozási modellel, amit az UBER vagy az Airbnb ellentmondásokkal teli hazai és nemzetközi példája is jól mutat.

Az új gazdasági modell komoly kihívást jelent a jogi szabályozás számára, különösen a pénzügyi szabályozás területen. Ilyen kihívás:

- szürkegazdaság problémája
- versenyszabályozás
- fogyasztóvédelem
- biztosítás⁹

A szektor szürkegazdaságnak tekinthető foglalkoztatási és adózási szempontból is. A szolgáltatást nyújtó magánszemélyek nem biztos, hogy bevallják a keletkező bevételüket, ugyanakkor ellenőrzésük jelentős és költséges adminisztrációs terhet jelent. Csak jelentős ellenőrzési erőforrások alkalmazásával végezhető az adóhatósági tevékenység és viszonylag alacsony adóbevételeket produkálhat.¹⁰ A magánszemélyek sok esetben időszakosan, kiegészítő tevékenységként végzik a szolgáltatást, így nehéz az ellenőrzésük és

⁶ <http://www.piacessprofit.hu/gazdasag/sharing-economy-megszoksz-vagy-megszoksz/> (letöltés ideje: 2017.09.19)

⁷ Parragh Bianka (2017): Versenyképességi kihívások és lehetséges gazdaságpolitikai válaszok a sharing economy világában, *Polgári Szemle*, 2017. január, 12. évf., 4-6. szám, 4-5. old.

⁸ http://hvg.hu/gazdasag/20161129_A_kozossegi_gazdasag_kijott_a_spajzbol (letöltés ideje 2017.09.20.)

⁹ Osztovics – Kőszegi – Nagy – Damjanovics (2017): Osztogatnak vagy fosztogatnak? A sharing economy térnyerése, www.pwc.com/hu (letöltés ideje: 2017. 09.20.)

¹⁰ Nagy Zoltán (2016): A Községi gazdaság (Sharing economy) és pénzügyi szabályozása, *MultiScience - XXX. microCAD International Multidisciplinary Scientific Conference University of Miskolc, Hungary, 21-22 April 2016*, http://www.uni-miskolc.hu/~microcad/publikaciok/2016/E_feliratozva/E_7_Nagy_Zoltan.pdf, 2. old.

jelentős az adóeltitkolási szándék. Fontos kiemelni még az alacsonyabb adminisztrációs terheket és előírásokat, amelyek révén a közösségi gazdaság keretében végzett tevékenység megkerülve a szigorúbb előírásokat, sérti a versenyszabályokat.

De milyen megoldások lehetnek a szürkegazdaság visszaszorítására?

Az adózási probléma kialakulásának az okát valamilyen szabályozási kudarcra lehet visszavezetni, ezért a sikeres fellépés feltétele egy komplex intézkedéscsomag lehetne.¹¹

Ez az intézkedéscsomag egyes nézetek szerint a következő elemekből állhatna:

- adóztatás és járulékkivetés szerkezetének és szintjének változtatása,
- adminisztrációs terhek csökkentése,
- várható büntetés értékének a növelése,
- a rejtett gazdasággal szembeni attitűdök megváltoztatása,
- kormányzati hatékonyság növelése, korrupció csökkentése.

*Forrás: <http://otherwords.org/the-sharing-economy/>

A rejtett gazdaságban való működésnek az egyik kiváltó oka a magas adó- és járulékszint, vagyis az egyik hatékony eszköz lehetne ezek mértékének a csökkentése, mivel ez által kevesebb lenne az ebből származó haszon. Megoldás lehetne az egyedi adóztatási forma, adóamnesztia, vagy akár a feltételezett jövedelem egyszerű becslése alapján történő adómeghatározás is. Fontos szerepet tölt be a rejtett gazdaság mértékének a csökkentésében az adminisztratív terhek csökkentése, hiszen a magas adminisztratív költségek

¹¹ Laczkó – Semjén – Fazekas – Tóth (2008): Rejtett gazdaság, rejtett foglalkoztatottság: kutatási eredmények és kormányzati politikák a nemzetközi és hazai irodalom tükrében, MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest, *Műhelytanulmányok* MT-DP-2008/7. 20-26.old.

meghatározó szerepet játszanak az adóelkerülési magatartás kialakulásában.¹² Hagyományos módszernek tekinthető a hatékony ellenőrzés és a szigorúbb jogkövetkezmények alkalmazása, de aligha feltételezhető, hogy az offline állami szisztémákkal szabályozni lehet egy online felületen zajló üzleti tevékenységet.¹³

Az Uber múltja, jelene, és jövője Európában

A megosztás alapú gazdaság kapcsán felmerülő adójogi problémák egyik mintapéldája az Uber-ügy. Az Uber megjelenése az európai piacon viták tömkelegéhez vezetett, mivel legközvetlenebbül ez a modell érintette leginkább a hagyományos szolgáltatókat. Magyarországon az Uber körüli vitákban gyakran előjött, hogy a cég vagy a sofőrjei nem fizetnek adót, vagy nem elég adót fizetnek, a szabályozási környezet ellehetetlenítése után a cég a kivonulás mellett döntött.

A Nemzeti Fejlesztési Minisztérium ekkor úgy nyilatkozott, hogy tudomásul veszi, hogy az Uber inkább kivonul, mint hogy betartsa a törvényeket és befizesse az adót, vállalva a törvényes működést, az adófizető magyar taxisokkal való tisztességes piaci versenyt. A kormány támogatja az innovatív megoldásokat, de ahhoz ragaszkodik, hogy a személyszállításban résztvevő piaci szereplők egyenlő feltételek mentén, törvényesen működjenek és adót fizessenek. Az Uber adóelkerüléssel és a magyar jogszabályok semmibevételével, engedély nélkül végzett személyszállító tevékenységet, és így tett szert versenyelőnyre, emiatt más országokban be is tiltották vagy korlátozták tevékenységét.¹⁴

Az Uber az Egyesült Államokban indult útjára, és rengeteg dolog történt már a céggel azóta. Az államok és városok hozzáállása az Uberhez, illetve törvényi szabályozásuk is teljesen eltérő. Alapvetően három nagy csoportot különíthetünk el.

Az első csoportba azok az országok vagy városok sorolhatók, amelyek a tiltás mellett döntöttek, mint például Spanyolország, Franciaország, Németország, Belgium, Olaszország, Magyarország.¹⁵

A másik csoportot azok alkotják, akik a legalizálás mellett döntöttek, vagyis ott hasonló előírásoknak kell eleget tenniük az új piaci belépőknek, mint a hagyományos szolgáltatóknak.

¹² Semjén András (2001): Az adóadminisztráció eredményessége és a rejtett gazdaság, *Közgazdasági Szemle*, XLVIII. évf. 2001. március, 219-220.old.

¹³ Parragh (2017): i.m. 10. old.

¹⁴http://hvg.hu/gazdasag/20160713_Nem_kommentaljuk_tegyek_meg_onok_NFMkozlemeny_az_Uberrol (letöltés ideje: 2017.09.20)

¹⁵<https://www.cntraveler.com/story/where-uber-is-banned-around-the-world> (letöltés ideje: 2017.10.29)

Észtország törvényjavaslattal kívánta Európában elsőként szabályozni a közösségi utazásmegosztást. A javaslat minimális követelményeket rögzít a szolgáltatókkal, illetve az elektronikus alkalmazásokkal szemben. A betérjesztők célja az állami beavatkozás mértékének minimalizálása volt.¹⁶ Ukrajna, Litvánia és Észtország után Szlovákia is úgy döntött, hogy az Uber betiltása helyett a szabályozás jelenti a megoldást. A szlovák gazdasági minisztérium szóvivője így nyilatkozott: A közösségi gazdaságon alapuló szolgáltatások szabályozása a hagyományos vállalkozások számára is előnyt jelent, hiszen fokozatosan megszűnnek majd az indokolatlan terhek és az adminisztratív akadályok. Andrej Kiska a digitalizáció lehetőségének nevezte az Uber és az Airbnb működését. "Lehetővé kell tenni, hogy továbbvigyék társadalmunkat, de világos szabályokat kell felállítani" - jelentette ki, hozzátéve, hogy a legjobb partner ebben az Európai Bizottság, a lehető legrosszabb pedig az, hogy egyes városok, államok önállóan szabályozzák a szolgáltatásokat. Közösségi szinten nehéz így egységbe hozni a szabályozást - mondta.¹⁷

Mindenképpen említést érdemel még a lengyel Uber-barát gyakorlat, a lengyel álláspont kifejezetten nem ért egyet azokkal a vélekedésekkel melyek szerint az Uber tevékenysége véglegesen és visszafordíthatatlanul megszünteti a szabad versenyt a piacon.

Londonban ugyan legálisnak minősítették az Uber alkalmazás használatát és a brit pénzügyminiszter bejelentette, hogy 2017 áprilisától a kormánya évi ezer fontig adómentessé teszi a sharing economy-ból származó jövedelmeket, a legfrissebb hírek szerint most mégis a betiltás mellett döntenének. A londoni tömegközlekedést irányító városi szervezet, a Transport for London (TfL) szeptember végén közölte az amerikai székhelyű taxivállalat londoni érdekeltségével, hogy nem állít ki számára új szolgáltatási engedélyt. A cég londoni működési jogosítványa pedig 2017. szeptember 30-án lejárt. A TfL azzal indokolta a döntést, hogy az Uber nem teljesíti a felelősségteljes vállalati tevékenység kritériumait, és ez számos közbiztonsági problémát vet fel. A TfL felrótta azt is, hogy az Uber olyan szoftvert használ, amely akadályozza a hatósági ellenőrzést. Londonban az Uber 5 és fél éve működik. A felmérések szerint 3,5 millió utas és 40 000 autós használja az applikációt, így a bejelentés után az Uber petíciót fogalmazott meg, amit nagyon rövid időn belül már több mint 750 000 ember írt alá. Az Uber benyújtotta hivatalos fellebbezését a londoni működési engedélyének megvonása ellen a westminsteri magisztrátusi bírósághoz. A bíróság az első meghallgatást december 11-re tűzte ki. A TfL

¹⁶http://www.parlament.hu/documents/10181/595001/Infojegyzet_2016_25_automegosztas.pdf/6c839e34-5e8a-4e90-ab7d-53252160e442 (letöltés ideje: 2017.09.10)

¹⁷<https://ujsoz.com/online/kozelet/2017/10/14/kiska-a-szelsosegesseg-terjedesere-figyelmeztett-a-v4-csucson> (letöltés ideje: 2017.10.29)

közölte, hogy a várhatóan hónapokig tartó fellebbezési folyamat idején az Uber folytathatja működését Londonban.

Végezetül pedig a harmadik csoportot azok alkotják, akik csupán eltűrik az Uber jelenlétét, s egyelőre nem foglalkoznak a szabályozásukkal. Pl: Ausztria fővárosában, Bécsben 2011 óta van jelen az Uber, és eddig hasonló problémák kísérték az útját, mint hazánkban. A taxisok először a bíróságon próbálták megfűrní az Ubert, majd a kereskedelmi kamaránál próbálkoztak, de nem tudták betiltatni az Ubert, így kénytelenek együtt élni vele. A kamara ráadásul az Uber helyett most taxisoknál igyekszik rendet tenni.¹⁸

Megállapíthatjuk, hogy a sharing economy, a megosztás alapú gazdaság korszaka még csak most kezdődött, de a rohamos növekedési potenciálnak köszönhetően egyes becslések szerint tíz éven belül számos területen megközelíti a hagyományos gazdaság részesedését, s ezáltal ténylegesen átformálja a világunkat. Látnunk kell azonban, hogy jelenleg az Európai Unió szinte minden tagállama harcban áll a hazai vállalkozókat sértő korszzerű, ám de nagyon agresszíven előretörő közösségi platformokkal. Úgy gondolom, hogy ezek az új üzleti modellek nem csupán a fogyasztóknak, vállalkozóknak és a cégeknek kínálnak új lehetőségeket, hanem elő tudják mozdítani a munkahelyteremtést és a gazdasági növekedést, ha a szabályokat megfelelően alakítjuk ki.¹⁹ Napjaink új kihívásaira reagáló gazdaságpolitika, illetve a fejlődést segítő szabályozási környezet kialakítása szükséges a nemzetgazdasági és vállalati versenyképesség fokozása érdekében. A jelenleg nyitva álló kérdés az, hogy Európa milyen alkalmazkodóképességgel fog reagálni a közeljövőben, marad a mostani tendencia, amely többnyire ellenzi az új közösségi platformok előretörését, vagy azt egy befogadóbb, nyitottabb szemléletmód veszi át helyét.

Források jegyzéke:

- Bordás Péter (2017): Globális hatások és (ön)kormányzati szerepek a XXI. század elején, *KÖZJAVAK* III.:(2017/3), 16-20. old.
- Laczkó – Semjén – Fazekas – Tóth (2008): Rejtett gazdaság, rejtett foglalkoztatottság: kutatási eredmények és kormányzati politikák a nemzetközi és hazai irodalom tükrében, MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest, 2008, *Műhelytanulmányok* MT-DP-2008/7.

¹⁸ <http://www.origo.hu/nagyvilag/20160119-becsben-is-tamadjak-a-taxisok-az-ubert.html> (letöltés ideje: 2017.09.20)

¹⁹ <http://www.piacessprofit.hu/gazdasag/husszorosara-no-a-megosztas-gazdasaga-tiz-even-belul/> (letöltés ideje: 2017.10.29)

- Lentner Csaba (2010): *Közpénzügyek és államháztartástan*, Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyvkiadó Zrt, Budapest, 2013.
- Lisa Gansky: *The Mesh: Why the future of business is sharing*, Portfolio Hardcover.
- Nagy Zoltán (2016): A Közösségi gazdaság (Sharing economy) és pénzügyi szabályozása, *MultiScience - XXX. microCAD International Multidisciplinary Scientific Conference University of Miskolc, Hungary*, 21-22 April 2016, http://www.uni-miskolc.hu/~microcad/publikaciok/2016/E_feliratozva/E_7_Nagy_Zoltan.pdf.
- Osztovcics – Kőszegi – Nagy – Damjanovics (2017): *Osztoznak vagy fosztogatnak? A sharing economy térnyerése*, www.pwc.com/hu (Letöltve: 2017. 09.20.)
- Parragh Bianka (2017): Versenyképességi kihívások és lehetséges gazdaságpolitikai válaszok a sharing economy világában, *Polgári Szemle*, 2017. január, 12. évf., 4-6. szám
- Semjén András (2001): Az adóadminisztráció eredményessége és a rejtett gazdaság, *Közgazdasági Szemle*, XLVIII. évf. 2001. március.
- <http://www.piacessprofit.hu/gazdasag/husszorosara-no-a-megosztas-gazdasaga-tiz-even-belul/>
- http://www.parlament.hu/documents/10181/595001/Infojegyzet_2016_25_automegosztas.pdf/6c839e34-5e8a-4e90-ab7d-53252160e442
- <https://uj szo.com/online/kozelet/2017/10/14/kiska-a-szelsosegesseg-terjedesere-figyelmeztett-a-v4-csucson>
- <http://www.origo.hu/nagyvilag/20160119-becsben-is-tamadjak-a-taxisok-az-ubert.html>
- http://hvg.hu/gazdasag/20160713_Nem_kommentaljuk_tegyek_meg_onok_NFMkozlemeny_az_Uberrol
- <https://www.cntraveler.com/story/where-uber-is-banned-around-the-world>
- <http://www.piacessprofit.hu/gazdasag/sharing-economy-megszoksz-vagy-megszoksz/>
- http://hvg.hu/gazdasag/20161129_A_kozossegi_gazdasag_kijott_a_spajzbol

DISZKRIMINATÍV ADÓSZABÁLY? – AZ EGYHÁZI FELEKEZETEKNEK NYÚJTHATÓ PÉNZÜGYI TÁMOGATÁSOK AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG DÖNTÉSE TÜKRÉBEN *

*Bene Enikő Inge*¹

2017. nyarán meghatározó döntést hozott az Alkotmánybíróság az egyházi hitélet állam általi támogatottságát illetően. A testület szerint indokolatlan az a megkülönböztetés, amely a jelenlegi törvény által lehetővé teszi, hogy a bevett egyházak tagjai felajánlják a személyi jövedelemadójuk 1%-át saját egyházuk számára, viszont a vallási tevékenységet végző szervezetek tagjai nem tehetik ezt meg. Indokolásában előadta, hogy a bevett egyházak, valamint a vallási tevékenységet végző szervezetek egy homogén csoport e tekintetben, amely egység a hívők és az őket megillető alapjogok gyakorlásán alapul. Alapvetően a vallásszabadsághoz való jogból levezetendő meggyőződés szabad megválasztásának a joga az, amely megalapozta az AB döntését és mondta ki ennek kapcsán, hogy a hatályos jogi szabályozás a különböző vallási közösségek egyes tagjai között diszkriminál és nem pedig az különböző vallási közösségeket különböztet meg egymástól valóban fennálló különbségek alapján. Az Alkotmánybíróság egy mulasztásban megnyilvánuló alaptörvényellenességet vélt felfedezni, amikor az Szf. tv. megalkotása során a törvényhozó nem biztosította az adózók részére, hogy adójuk 1%-a kedvezményezettjeként bármelyik vallási közösséget megjelölhessék, csak szűk korlátok közé szorítva ezen lehetőséget. Ezzel az Országgyűlést 2017. december 31-ei határidővel jogalkotási kötelezettség pótlására hívta fel.

A tanulmány célja alapvetően egy átfogó kép alkotása az Alkotmánybíróság döntésében felvetett társadalmi, alkotmányjogi, valamint pénzügyi jogi oldalról is lényeges problémáról, illetve az azzal összefüggésben kísérletet teszek rámutatni további kérdéses pontokra a jelen szabályozást illetően.

Hogyan lehet az szja. 1%-ról rendelkezni?

Az adózók 1998 óta már nemcsak a civil szervezetek részére ajánlhatják fel személyi jövedelemadójuk 1%-át, hanem az egyházak részére is. A szja. 1%-ának felajánlása nem kötelező, viszont érdemes, mert bizonyos egyházaknak a fő bevételét képezik ezek a felajánlások és az adózó számára semmilyen kieséssel nem jár, hiszen ha nem rendelkezik róla ebben a formában, akkor is

* DOI 10.21867/KjK/2018.1.5.

¹ Bene Enikő Inge, egyetemi hallgató, DE-ÁJK

bekerül az államkasszába. Az egyházak részére juttatott felajánlások különösen azért is lényegesek, mert minél több egyszázalékos felajánlás kerül juttatásra az egyházaknak, annál több állami támogatás fogja őket megilletni.² Akkor azonban, hogyha valaki nem rendelkezik az 1%-ról, nem vész el, hanem az állami költségvetés része marad, amelyet majd az állam fog elkölteni a költségvetési törvényben leírtak alapján. A kedvezményezett kör a civil szervezetek csoportja (közhasznú tevékenységet folytató civil szervezetek, alapítványok, közalapítványok – amennyiben a rendelkező nyilatkozat első napja előtt legalább 2 évvel a bíróság nyilvántartásba vett) és az egyházi kedvezményezettek (amennyiben az Ehtv. szerinti bevett egyházak és az adóhatóságtól technikai számat kaptak) csoportja.³

Az 1%-os felajánlások szabályozását illetően azonban már egészen a megjelenéstől kezdődően gyakorlati problémák adódtak. Néhány évvel ezelőtt már elindult bizonyos vita a vallási közösségek jogállása körében, amely egészen az Alkotmánybíróságig jutott. Idén nyáron pedig a jogállásból adódó különbségétel juttatta a testület elé a felajánlással kapcsolatos törvényt. A következőkben az itt felvetett problémákról adok számat, illetve értékelem a hazánkban bevezetett rendszert.

A vallási közösség jogállását érintő kérdések

Az egyházi státuszt érintően hozott Alkotmánybírósági döntésben az indítványozó azt a problémát vetette fel, hogy álláspontja szerint az egyházi státuszt érintő kérdésekben való döntés a vallásszabadsághoz való jogból adódóan feleljen meg az alapjogokkal kapcsolatos követelményeknek. Ezek a követelmények nem érvényesülnek akkor, amikor az Országgyűlés valamilyen vallási közösséget egyháznak minősít. Az ügyben érintett és sérelmezett Ehtv. az egyházi jogállás kérelmezése esetére nem tartalmaz semmilyen indokolási kötelezettséget, így az Országgyűlés semmilyen indokolást nem nyújt, amikor elutasít egyes közösségeket a státusz megszerzését illetően. Az Alkotmánybíróság az ügyben tehát azt a megállapítást tette, hogy az ilyen alapjogokkal összefüggő esetekben azok független bíróságoktól történő elvonása és a politikai természetű Országgyűléshez való telepítése nem felel meg az alapvető alkotmányos követelményeknek.⁴ E tekintetben az indítványozóval szemben védhetőbbnek mondható azon álláspont, mely szerint nem magát az elismerési eljárást előíró törvényi szabályozást kellene megváltoztatni, sokkal jobb megoldásnak látszik a szabályozás elhagyása, ne a bíróságok folytassanak le elismerési eljárást, hanem a független bíróság egy

² <http://egysza.hu/ado1/egyhaziak-tamogatasa-adonk-1-aval/> (letöltés ideje: 2017. 10. 18.)

³ https://nav.gov.hu/nav/inf_fuz (letöltés ideje: 2017. 10. 22.)

⁴ Az Alkotmánybíróság legutóbbi döntéseiből, In.: *Fundamentum*, 2013, 2.szám, 114-118.old.

regisztráción keresztül ismerne el egyes vallási közösségeket bevett egyházként.⁵

A 17/2017 (VII. 18.) AB határozatról röviden

Kérdésként merülhet fel, hogy sérülhet-e a vallási meggyőződésen alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalma azáltal, hogy a jogalkotó csak bizonyos vallási közösségek tagjai számára biztosította annak lehetőségét, hogy személyi jövedelemadójuk 1%-át egy választásuk szerinti vallási közösség részére ajánlják fel?⁶

A fenti határozatot követően néhány év elteltével újabb döntésre került sor, amelyben már konkrét esetben merült fel a jogállás szabályozásának aggályos tartalma. Az indítványozó panasza az volt, hogy az egyik 2012. évi személyi jövedelemadó benyújtáskor az 1%-ról rendelkező nyilatkozatában az általa megjelölt kezdeményezett egy olyan hitközség volt, amely 2012. február 29-ig működött egyházként, és rendelkezett is a felajánláshoz szükséges technikai számmal. A NAV viszont érvénytelennek minősítette a felajánlást, mivel indokolása szerint az adózó által megjelölt kedvezményezett nem tartozik bele egyik kedvezményezett körbe sem. A kedvezményezett ugyanis csak az Ehtv. szerint megjelölt „bevett egyház” lehet, hogyha a NAV által technikai számmal rendelkezik, az indítványozó azonban érvénytelen technikai számot tüntetett fel. A megjelölt hitközség nem rendelkezett technikai számmal a 2013-as évre, mivel a korábbi technikai száma 2012. május 20-án megszűnt az Ehtv. hatályba lépése miatt. A hatályos Szftv. úgy határoz, hogy *a megszüntetett technikai szám ismételen csak annak a szervezetnek adható ki, amelyet az Országgyűlés a technikai szám megszüntetését követően egyházként ismert el, és csak akkor, ha azt az egyház kifejezetten kérelmezi.* A kérelmező indítványából viszont kitént, hogy az érintett szervezet, miután az Ehtv. hatálybalépése után az egyházi státuszát, 2012. május 20-tól az Szftv. alapján pedig már a technikai számát is elveszítette, nem kezdeményezte újabb szám kiadását. Az indítványozó Alkotmánybírósághoz fordult végül, mert álláspontja szerint a döntés sérti a vallásszabadsághoz fűződő jogát, valamint megvalósítja a diszkrimináció tilalmát. Az Alkotmánybíróság indokolásában előadta, hogy az államnak rendkívül széles mérlegelési jogköre van a tekintetben, hogy milyen pénzügyi támogatások nyújtását teszi lehetővé a különböző egyházakra nézve, valamint kiemelte azt is, hogy nem alkotmányos elvárás az sem, hogy minden egyes vallási közösségnek azonos jogosultságokat nyújtson az állam. Mindaddig nem valósul meg hátrányos megkülönböztetés, ameddig a jogi szabályozás nem az

⁵ Schweitzer Gábor (2017): Szabad egyház-szabad állam: Észrevételek az Eötvös Károly Intézet vitairatához, Szabad egyház a szabad államban – a 2014. október 3-i konferencián elhangzott előadások szerkesztett változatai, 33. old, http://www.ekint.org/lib/documents/1469785236-egyhaziakonf_eloadasok.pdf, (letöltés: 2017. 10. 18.)

⁶ 17/2017 (VII. 18.) AB határozat

összehasonlítható helyzetben lévőket sújtja eltérő rendelkezésekkel. A testület kifejtette, hogy a hatóság nem követett el jogsértést, egyben elutasítva a kérelmező indítványát, mivel a döntést a hatályos törvényi rendelkezésekre alapozták, hitközség pedig a hatályos jogszabályok alapján nem tartozott a kedvezményezett körbe. A törvényalkotó az Ehtv-ben létrehozta a bevett egyházak csoportját, az Sztv. csak ezen csoportra nézve tette lehetővé a kedvezményezettséget. Mindezekkel összefüggésben viszont a grémium jogalkotói mulasztással előidézett alaptörvény-ellenességet állapított meg. Az Alkotmánybíróság ennek során arra kereste a választ, hogy *sérülhet-e a vallási meggyőződésen alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalma azáltal, hogy a jogalkotó csak bizonyos vallási közösségek tagjai számára biztosította annak lehetőségét, hogy személyi jövedelemadójuk 1%-át egy választásuk szerinti vallási közösség részére ajánlják fel?* Az Alaptörvényből levezethető, hogy a különböző vallási közösségek eltérő jogi státuszt birtokolnak, vagyis a különböző vallási közösségek eltérő jogosultságokkal és kedvezményekkel ruházhatóak fel a jogalkotó által. A szabad vallásgyakorláshoz fűződő jog tekintetében azonban kivételt fogalmaz meg az Alkotmánybíróság, amikor kifejti, hogy minden vallási közösség minden egyes tagját megilleti a szabad vallásgyakorláshoz fűződő jog. Viszont a civil szervezetek részére nyújtható 1% és az egyházi 1% között jelentős különbség mutatkozik, mivel az utóbbi tekintetében a felajánlás alapját az adózó vallási meggyőződése mozgatja, amiből az következik, hogy életszerűtlen úgy egy vallási közösséget támogatni, hogy az nem az adott magánszemély kizárólagos vallási meggyőződésén alapul. Az Alkotmánybíróság tehát alaptörvény-ellenesnek találta azt a jogszabályi rendelkezést, amely a bevett egyházak tagjai számára igen, míg a vallási tevékenységet végző szervezetek tagjai számára nem teszi lehetővé, hogy saját egyházukat támogassák. A hívők ugyanis egyéni jogaik tekintetében homogén csoportot képeznek, amit a hatályos szabályozás nem tart tiszteletben.⁷

Az ügyben felhozott érvek alapján is nyilvánvaló, hogy a jogalkotó diszkriminatív helyzetet teremtett az adózók helyzetét érintően akkor, amikor kizárta a vallási közösségeket a kedvezményezett körből, azt csak a bevett vallásra szűkítve. Ám az sem vitás, hogy a felajánlások szabályozásának tartalmi dilemmáit alapvetően vissza kell vezetnünk az adóirányításos rendszer bizonytalan helyzetére.⁸ Az adóirányításos rendszer kialakításának célkitűzése az volt, hogy az egyházak függetlenedjenek gazdaságilag, amelynél fogva szükségszerű a minél szélesebb körű állampolgári támogatás. Azonban ez a kezdeményezés sikertelennek hatott mindezülig a gyakorlatban.⁹ Az

⁷ 17/2017 (VII. 18.) AB határozat

⁸ Szilágyi Bernadett (2014): Egyházi egy százalék(ok), In.: *Pro Futuro*, 2014/1. szám

⁹ Szilágyi (2014): *i.m.* 78 .old.

egyszázalékos felajánlások csökkenését még jobban fogja erősíteni a nemrég bevezetett elektronikus adóbevallási rendszer is, amelynek negatív utóhatásai már érezhetőek volt tetten érhető a NAV 2 különböző évi kimutatásait összehasonlítva^{10 11} is, amely az új, elektronikus adóbevallási rendszer kihívása is egyben.¹²

Összegzésként megállapítható, hogy az indítványozó ugyan sikerrel fordult az Alkotmánybírósághoz, hiszen az Országgyűlésre jelentős súlyú jogalkotási kötelezettség hárul, kevésbé diszkriminatív szabályozás kialakítását illetően. Hogyha mindenképpen az egyházi érdekeket szem előtt tartva szeretnénk megoldást találni, akkor lehetséges, de hazánkban nem feltétlenül jól működő megoldás lehetne a német egyházadó, ahol vallási hovatartozás-alapú automatikus hozzájárulás működik.¹³

Az egyházak megfelelő működése azonban a vallásgyakorláshoz való jog alapvető feltételeként jellemezhető. Bragyova András az egyik különvéleményében adott hangot az ezzel kapcsolatos álláspontjának: „*Ha ugyanis A felekezet előnyösebb helyzetbe kerül (jogilag egyház lesz), míg B nem, akkor az A felekezethez tartozók, e tekintetben, előnyösebb helyzetben vannak, mint a B hitűek. Az állam ugyan tehet gyakorlati szempontból igazolható különbséget az egyes vallási csoportok, végső elemzésben a hívők között, ez azonban nem alapulhat a csoportok által vallott vallási vagy társadalmi, erkölcsi nézetek értékelésén, vagy egyesek támogatásán, illetve mások elvetésén.*”¹⁴ A jelen helyzet alapján pedig csak jó eséllyel feltételezhető, hogy az állam megfelelő módon teszi magáévá ezen követelményt, vagyis mind a rendelkezésre jogosultak, mind a kedvezményezettek érdekeit szem előtt tartva tesz eleget a vallásszabadsághoz való jog tekintetében az objektív intézményvédelmi kötelezettségének.¹⁵

¹⁰https://www.nav.gov.hu/nav/szja1_1/egyhzak_kiemelt_koltsegvetesi_eloiranyzatok/Kozlemen_y_a_2016.htm

¹¹ https://www.nav.gov.hu/nav/szja1_1/tajekoztatok/Kozlemen_y_Szja_felajanlas_2017.html

¹² <https://mno.hu/gazdasag/egyszazalekos-felajanlasok-mindenkirol-vesztes-lett-2417685> (letöltés ideje: 2017. 10. 25.)

¹³ <http://nemetorszagi-magyarok.de/infok/nemet-egyhzado-kirchensteuer> (letöltés ideje: 2017. 10. 25.)

¹⁴ 6/2013 (III. 1.) AB határozat; [263]

¹⁵ Szilágyi (2014): *i.m.* 78. old.

Források jegyzéke:

- <http://egysza.hu/adol/egyhazak-tamogatasa-adonk-1-aval/>
https://nav.gov.hu/nav/inf_fuz
- <http://nemetorszagi-magyarok.de/infok/nemet-egyhazado-kirchensteuer>
- http://www.ekint.org/lib/documents/1469785236-egyhazkonf_eloadasok.pdf,
- https://www.nav.gov.hu/nav/szja1_1/egyhazak_kiemelt_koltsegvetesi_e_loiranyzatok/Kozlemeny_a_2016.html
- https://www.nav.gov.hu/nav/szja1_1/tajekoztatok/Kozlemeny_Szja_felajanlas_2017.html
- <https://mno.hu/gazdasag/egyszazalekos-felajanlasok-mindenkibol-vesztes-lett-2417685>
- <http://nemetorszagi-magyarok.de/infok/nemet-egyhazado-kirchensteuer>
- *Az Alkotmánybíróság legutóbbi döntéseiből*, In.: Fundamentum, 2013, 2.szám, 113-118. old.
- Schweitzer Gábor (2014): Szabad egyház-szabad állam: Észrevételek az Eötvös Károly Intézet vitairatához. In: Szabad egyház a szabad államban – a 2014. október 3-i konferencián elhangzott előadások szerkesztett változatai, 33. old.
- Szilágyi Bernadett (2014): *Egyházi egy százalék(ok)*, In.: Pro Futuro, 2014/1. szám.
- Szilágyi Bernadett (2013): *Az egyházak finanszírozásának kérdései*, PhD értekezés, Debrecen, 2013
- 17/2017 (VII. 18.) AB határozat
- 6/2013 (III. 1.) AB határozat

A DOHÁNYTERMÉKEK ÁLLAMI SZABÁLYOZÁSÁNAK KÖZPÉNZÜGYI VETÜLETE*

*Gaál Szilvia*¹

A dohányzás tömegjelenség.² A világon mintegy 1 milliárd férfi és 250 millió nő dohányzik nap, mint nap. A dohánytermékek fogyasztása sokak számára pótcselekvés vagy a szociális kapcsolatok egyik vele járója, hiszen minél többen dohányoznak egy adott ember körül, annál nagyobb késztetést fog érezni, hogy ő maga is kipróbálja és használja ezeket a káros termékeket. Évente közel 28.000 haláleset írható egyértelműen a dohányzás számlájára, amit az epidemiológusok csak az 1930-as évek TBC járványaihoz tudnak hasonlítani. A GKI Gazdaságkutató által becsült adatok alapján az érintettek 8-10 százaléka, azaz évente több mint 2300 személy a passzív dohányzás miatt veszíti életét!³

A dohányzás káros hatásai közismertek, talán nem is találkozhatunk olyan emberrel, aki ne hallott volna legalább egy tájékoztató előadást a dohányzás negatív hatásairól. Ennek ellenére csak kevesen döntenek a dohányfüst-mentes élet mellett. Sajnos nagyon sokaknál már igen korán, a gimnazista évek alatt válik rendszeressé a dohányfogyasztás. És minél inkább igaz az előbbi állítás, annál inkább szem előtt kell tartanunk azt is, hogy a dohányzás függőséget okoz. Lévén pedig, hogy a dohánytermékek meglehetősen drágák, ez a függőség mindenképpen releváns pénzügyi vonatkozásokat is eredményez.

A dohányzás pénzügyi jogi vetülete

Tény, hogy a dohánypiac nagy forgalmával kapcsolatos jövedéki adó és az áfa jelentős tételeket jelenteknek a költségvetés bevételi oldalán. Számszerűsítve például a 2016-os költségvetési évben a jövedékiadó-bevételek mintegy 28,4%-a a dohánytermékek után keletkezett.⁴

* DOI 10.21867/KjK/2018.1.6.

¹ *Gaál Szilvia*, egyetemi hallgató, DE ÁJK

² A tanulmány alapjául szolgáló kutatás a Magyar Tudományos Akadémia és a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar közös, MTA–DE Közszolgáltatási Kutatócsoportjának "Az állami szabályozó szerepek újraértékelődése a szolgáltatásokban" c. projektje keretében készült. A projektirány elhelyezésére l.: Horváth M. Tamás és Bartha Ildikó (2016) *Az ágazati közszolgáltatások rendszertanáról*. In: uők.(szerk.) *Közszolgáltatások megszervezése és politikái. Merre tartanak?* Budapest: Dialóg Campus, 25–37. old.

³ <http://dohanyzas-leszokas.mediatop.hu/dohanyzas-leszokas-dohanyzas-vilag-jelenseg> (letöltés ideje: 2017. április 15.)

⁴ <http://www.parlament.hu/irom40/04730/adatok/fejezetek/42.pdf> (letöltés ideje: 2017.05.21.)

Az idei év változása, hogy áprilistól megszűnt a korábbi adójegy rendszer, és immár csak zárjegy kerül a cigarettás dobozokra. Gyökeres változást jelent továbbá a jövedéki adóról szóló 2016. évi LXVIII. törvény szintén áprilisi azon módosulása, miszerint a dohánytermékek ára hetente két alkalommal is változhat, az aktualitások ezzel kapcsolatban a NAV honlapján folyamatosan elérhetőek. Absztrahálva tehát, újabb fordulat figyelhető meg az állami szerepvállalás körében, hiszen a piac farkastörvényei helyett az állam határozza meg ezentúl a dohánytermékek kiskereskedelmi árát.

A nagy piac hatalmas forgalmat jelent. Mindent összevetve tehát a kereskedelem számára pozitív – függetlenül még ezen a ponton attól, hogy ki jogosult a dohánytermékek árusítására –. A nagy forgalom a kereskedelem virágzásán túl magas bevételt is jelent a termékeket terhelő forgalmi adóból. Az adózásra is pozitív hatást gyakorol tehát a dohányfogyasztás.

Ugyanakkor azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a dohányzás okozta egészségügyi problémákban szenvedők kezelése jelentősen megterheli az egészségügyi ellátásokra fordított TB-kiadásokat, ily módon végső soron az egész társadalom számára jelent megterhelést a dohányzás problémája.

A jogoszerű trafik-tevékenység feltételei

Néhány évvel ezelőtt komoly változások mentek végbe a trafikok engedélyezése és üzemeltetése terén. A jogalkotó olyan szabályozási rendszert⁵ alakított ki a korai 2010-es években, amelynek eredményeként a dohány-kiskereskedelem, mint jog ezt követően csak koncesszió útján vált elnyerhetővé. 2013. július 1-étől a dohánytermékek kiskereskedelme hazánkban kizárólagosan a Magyar Állam hatáskörébe utalt tevékenységgé vált, amelyet a fent említett rendelkezéseknek megfelelően kötött koncessziós szerződések alapján határozott időre enged át az arra jogosultnak. A szabályszerű trafik-működtetéshez immár nyilvános koncessziós pályázat eredményeként megkötött koncessziós szerződésben biztosított jogosultság és dohány-kiskereskedelmi vámhatósági engedély is szükséges.⁶

Érdekes korlátozásokat tartalmaz az Fdtv. a koncesszió elnyerésére.⁷ A törvény szempontként értékeli az adott település lélekszámát annak

⁵A fiatalokruak dohányzásának visszaszorításáról és a dohánytermékek kiskereskedelméről szóló 2012. évi CXIII. törvény; A koncesszióról szóló 1991. évi XVI. törvény; A nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény (a továbbiakban: Fdtv.)

⁶<http://nemzetidohany.hu/nyilvanos-koncesszios-palyazati-kiiras-dohanytermek-kiskereskedelmi-jogosultsag-atengedesere/> (letöltés ideje: 2017. május 6.)

⁷Az Fdtvt. 6. § (2) bekezdése: „*ahol az állandó lakosok száma a a)2000 főt nem haladja meg, legfeljebb egy, b) 2000 főt meghaladja, legalább egy és minden kétezer fő lakos után további egy jogosult végzheti a dohánytermék kiskereskedelmi tevékenységet.*”

meghatározása során, hogy hány fő lehet ott jogosult a koncessziós tevékenység végzésére. E megkötés azonban nem feltétlenül szükséges, ugyanis a szabad piac farkastörvényei úgysem engednék hosszú távon, hogy egy kisebb településen túl sok dohánybolt üzemeljen, hiszen a kicsiny vásárlóerő egyébként sem lenne képes eltartani azokat.

Nem elhanyagolható az sem, hogy pusztán a koncesszió elnyerése még nem elég, további teendők elvégzése is szükséges a tevékenység megkezdéséhez. Ezek között szerepel példának okáért:⁸

- elnyert koncesszióként (!) erkölcsi bizonyítvány igénylése, amelynek kiállítási ideje a kihirdetés időpontja utánra esik
- NAV nemleges igazolásának igénylése
- önkormányzati „0”-s adóigazolás kikérése koncesszióként (!)
- A vagyonbiztosítás megkötése trafikokként.
- A szükséges felújítások, átalakítások elvégzése (kőműves, burkoló, gépészet, fűtés, villanszerelés, festés-mázolás, lakatos munkák, stb.).
- Vagyonvédelmi szolgáltatási szerződés (távfelügyelet, kivonuló szolgálat).
- Informatikai csomag, számítógép, készletkezelő, nyilvántartó program kiválasztása, beszerzése.
- Pénztárgép kiválasztása, beszerzése.
- Kötelező külső elemek beszerzése

Csak ezek – és ehhez hasonló további cselekmények – elvégzése után következhet az időpont egyeztetés az illetékes Széchényi Programirodával, amikor sor került a szerződés tényleges aláírására. Ehhez szükséges a nyertes pályázó és a koncessziós társaságot jegyző képviselő jelenléte.

A dohányboltokról

Dohánybolt a hatályos szabályozás alapján tehát az a nem mozgó (és részekre bontás nélkül nem is mozgatható), más üzlettől elkülönült, önálló üzlethelyiség, amelyben kizárólag jogszabály által meghatározott termék forgalmazható, és amely üzlethelyiség külső felületére tekintve dohánytermék nem látható, csak az üzlethelyiségbe belépve.⁹

A dohánybolt más üzlettől elkülönült önálló üzlethelyiségnek minősül, ha az más üzlettől funkcionálisan önállóan működtethető, illetve ha annak bejárata

⁸ <http://trafik.hu/szolgáltatások/trafiknyitás-lepesrol-lepesre/> (letöltés ideje: 2017. május 6.)

⁹ <http://hkik.hu/hu/heves-megyei-kereskedelmi-es-iparkamara/cikkek/nemzeti-dohanykereskedelmi-nonprofit-zrt-tajekoztatoja-a-nemzeti-dohanybolt-nyitasahoz-es-uzemeltetesehez-63011> (letöltés ideje: 2017. május 6.)

csak más üzlethelyiségbe való belépéstől teljesen függetlenül, kültérről („szabad ég alól”) közelíthető meg.¹⁰

Nem elkülönült üzlethelyiség azonban az olyan bevásárló-központbeli üzlethelyiség, amely csak a bevásárlóközpont bejáratain át megközelíthető „sétáló” utcájáról érhető el – ha a bevásárlóközpont ezen sétáló utcája a bevásárlóközpont rendes nyitvatartási idején kívül a vásárlók előtt el van zárva –. Nem teljesülnek az önálló üzlethelyiség feltételei akkor sem, ha a helyiség nem korlátozásmentes, ha a dohánybolt bejárata kapualjból közelíthető meg és a kapu nem állandóan nyitott.¹¹

A Nemzeti Dohányboltok egységes arculatának megvalósítása elengedhetetlen már a dohány árusításának megkezdéséhez is. Erre vonatkozóan egy igen részletes szabályozás ad eligazítást a koncesszió jogosultjainak. A 2013. május 14-én kelt Tájékoztató a Nemzeti Dohánybolt nyitásához és üzemeltetéséhez¹²

külön kezeli a trafikok külső és belső megjelenését. Az alapvető különbség az, hogy a külső arculatra vonatkozóan kötelező, míg a belső kialakításra csak ajánlás jellegű szabályokat tartalmaz. A kötelező szabályok köre kiterjed gyakorlatilag mindenre, ami a trafik külső megjelenéséhez tartozó elem. A cégérre és a cégtáblára a grafikai megjelenés konkrét adatai is előre meghatározottak – A táblák méreteivel kapcsolatban megjegyzendő, hogy a fővárosi és a vidéki trafikok esetében eltérő megoldások elfogadhatóak a Tájékoztató szerint. Ez pedig talán éppen az egységes megjelenés elérését akadályozza.

Az arculattal kapcsolatban azonban sajnos már mostanra is számos probléma merült fel. Elsősorban amiatt, hogy a trafikok kirakata csak átlátszatlan

¹⁰<http://hkik.hu/hu/heves-megyei-kereskedelmi-es-iparkamara/cikkek/nemzeti-dohanykereskedelmi-nonprofit-zrt-tajekoztatoja-a-nemzeti-dohanybolt-nyitasahoz-es-uzemeltetesehez-63011> (letöltés ideje: 2017. május 6.)

¹¹<http://hkik.hu/hu/heves-megyei-kereskedelmi-es-iparkamara/cikkek/nemzeti-dohanykereskedelmi-nonprofit-zrt-tajekoztatoja-a-nemzeti-dohanybolt-nyitasahoz-es-uzemeltetesehez-63011> (letöltés ideje: 2017. május 6.)

¹²http://nemzetidohany.hu/assets/a5_tajekoztato_web.pdf (letöltés ideje: 2017. május 6.)

üvegfelületből készülhetnek. Ez a megoldás elsődlegesen azt a célt szolgálja, hogy a nem dohányzók, és főként a fiatalok ne szembesüljenek a trafikokban történő árusítással, de sajnos éppen emiatt egyre több Dohánybolt esett rablás áldozatává, akár fényes nappal is.

Az egységes csomagolásról

Az eljövendő változások közül a legjelentősebb a dohánytermékek egységes csomagolásának bevezetése. Az egységes csomagolás alapvetően egy keresletcsökkentő intézkedési eszköz. hiszen a dohánytermékek vonzerejét célozza csökkenteni akként, hogy megakadályozza azok promóciós termékként történő alkalmazását. Az egységes csomagolások kizárólag szabvány színekkel és betűtípussal megjelenített márkaneveket ábrázolhatnak, a logók, márka imázs vagy promóciós információk alkalmazását pedig korlátozzák vagy meg is tiltják.¹³

E körben ismét szót kell ejteni a WHO-ról, hiszen a WHO FCTC 11. és 13. cikkeihez tartozó irányelvek javasolják a Részes Felek számára, hogy fontolják meg az egységes csomagolások bevezetését.

Magyarország ezen a téren is élen jár. Bár a WHO csak ajánlasként fogalmazta meg az egységes csomagolások bevezetését, hazánk már be is építette azt a belső jogba. 2016. augusztus 20-án hatályba lépett a 39/2013. (II. 14.) Korm. rendelet kormányrendelet, amely a dohánytermékek csomagolását szabályozza. Az új jogszabály értelmében cigaretta- és cigarettadohánytermékek csak egységes csomagolásban kerülhetnek piacra. A szabályozás méltányos jellegéről tanúskodik, hogy a már forgalomban lévő márkák 2019. május 20. napjáig mentességet kaptak, így a már legyártott és raktáron lévő termékek csomagolása nem igényel kicserélést.

Az állami szerepvállalásról

A szabályozás és főként a hatályos szabályozás kialakulásának fejlődése igencsak beszédes az állam szerepvállalásáról a dohányzás terén. Ahogy már az Fdtv. preambuluma is megfogalmazza, a jogalkotó alapvető célja visszaszorítani a dohányzást, különösen a fiatalok dohányzását.

A korábban kifejtettekből is tisztán látszik, hogy a nemzetközi és uniós szabályozás döntően ajánlásokat fogalmazott meg a dohányzás visszaszorításával kapcsolatban. Mivel azonban ezek éppen egybe vágnak az aktuális jogpolitikával, Magyarország az elsők között ültette át az ezekkel

¹³<http://nemzetidohany.hu/wp-content/uploads/K%C3%A9sz%C3%BCIj%C3%BCnk-fel-az-egys%C3%A9ges-csomagol%C3%A1sra.pdf> (letöltés ideje: 2017. május 6.)

konform megoldásokat a belső jogrendszerbe. Úgy tűnik tehát, hogy az állam inkább az egészséges környezethez való jogot preferálja és igyekszik ezen a téren az egyén önrendelkezési jogát az ennek megfelelő arányban, ennek alárendelten szükségesnek minősítetten korlátozni.

Források jegyzéke:

- <http://dohanyzas-leszokas.mediatop.hu/dohanyzas-leszokas-dohanyzas-vilag-jelenseg>
- <http://hkik.hu/hu/heves-megyei-kereskedelmi-es-iparkamara/cikkek/nemzeti-dohanykereskedelmi-nonprofit-zrt-tajekoztatoja-a-nemzeti-dohanybolt-nyitasahoz-es-uzemeltetesehez-63011>
- http://nemzetidohany.hu/assets/a5_tajekoztato_web.pdf
- <http://nemzetidohany.hu/nyilvanos-koncesszios-palyazati-kiiras-dohanytermek-kiskereskedelmi-jogosultsag-atengedesere/>
<http://nemzetidohany.hu/wp-content/uploads/K%C3%A9sz%C3%BCIj%C3%BCnk-fel-az-egys%C3%A9ges-csomagol%C3%A1sra.pdf>
- <http://trafik.hu/szolgaltatasok/trafiknyitas-lepesrol-lepesre/>
- <http://www.parlament.hu/irom40/04730/adatok/fejezetek/42.pdf>
- A fiatalkorúak dohányzásának visszaszorításáról és a dohánytermékek kiskereskedelméről szóló 2012. évi CXXXIV. törvény
- A koncesszióról szóló 1991. évi XVI. törvény
- A nemzeti vagyronról szóló 2011. évi CXCVI. törvény

ÁLLAMI TÁMOGATÁSOKKAL NŐHET A HÁZASSÁGKÖTÉSEK SZÁMA?*

*Elek Regina*¹

Napjainkban a házasság nem bizonyul minden esetben tartós kapcsolatnak, mivel egyre gyakrabban a felek között megromlik az életközösség, és meghatározott időn belül az intézmény felbontására kerül sor. A válások száma nő az évek során, viszont a házasságkötések száma folyamatosan csökken, aminek oka az lehet, hogy egyéb párkapcsolati formákban élnek, mint például a de facto élettársi kapcsolat.² Az Alaptörvény is rögzíti, hogy Magyarország védi a házasság intézményét, ami férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösség, valamint a családot, ami a házasságot és a szülő-gyermek közötti viszonyt jelenti.³ Ez alapján azt vehetjük észre, hogy főként a házások számára biztosít védelmet az állam. Azonban egyre több támogatást hoz létre, mint például az első házások kedvezménye és a családi otthonteremtési kedvezmény, hogy ösztönözzék a feleket, hogy házasságot kössenek egymással, illetve vállaljanak közösen gyermeket. Felmerülhet a kérdés, hogy ezen intézkedésekkel a házasságok száma nőhet, ugyanakkor ezen támogatások igénybe vételével a válások csökkentésére is sor kerülhet. Hiszen a bontóper egyik legfontosabb kérdése a felek vagyonaiknak a megosztása. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi IV. törvény (továbbiakban Ptk.) részletesen kidolgozta a házastársak közötti vagyoni viszonyokat az életközösség alatt és annak megszűnését követően. Felmerülhet a kérdés, hogy melyik rendelkezés lenne a legmegfelelőbb a házastársak számára, és mennyire befolyásolják a házasságok számát az állami támogatások.

Adókedvezmények

Azon magánszemélyek számára, akik házasságban élnek, illetve akik gyermeket nevelnek az összevont adóalapjuk csökkentését a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi törvény (továbbiakban: Sztv.) tartalmazza. Összevont adóalagnál a magánszemély által az adóévben megszerzett összes önálló és nem önálló tevékenységéből származó, valamint egyéb jövedelmének az összegét értjük.⁴ Tehát két ilyen kedvezményről beszélhetünk jelenleg,

* DOI 10.21867/KjK/2018.1.7.

¹ *Elek Regina*, egyetemi hallgató, DE ÁJK

² Ksh.hu (2016): *Népesedési helyzetkép*; Központi Statisztikai Hivatal; 2015; 31. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/nepesedes15.pdf> (letöltés ideje: 2017.10.27.)

³ Magyarország Alaptörvénye: L) cikk (1) bekezdés

⁴ 1995. évi törvény a személyi jövedelemadóról 29.§

nevezetesen az újonnan bevezetett első házások kedvezménye és a családi kedvezmény.

Az állam, hogy valamelyest támogassa a házasságban élő feleket, bevezette az első házások kedvezményét.⁵ A bevezetésének a célja legfőképp a házasságkötési kedv növelése volt, ami minden házaspárnak lehetőséget nyújt.⁶ A kedvezmény a házastársak összevont adóalapját csökkenti, amit legfeljebb két évig vehetnek igénybe.⁷

Másodsorban pedig a családi kedvezményt tartalmazza, ami pedig a gyermek, illetve eltartott személy létszámától függően jogosult az adókedvezményre. Ez a rendelkezés már magasabb kedvezményeket biztosít a magánszemélyek számára, ugyanakkor problémákat is okozhat, hogy pusztán csak a kedvezmény miatt kerülhet sor a gyermekvállalásra. Újdonság, hogy 2017-től kezdődően mindkét adókedvezményt egyszerre igénybe lehet venni.⁸

A családtámogatás rendszere

A családtámogatások rendszerét külön törvény⁹ tartalmazza, eljárási szabályait pedig kormányrendelet¹⁰ szabályozza. A törvény célja, a családok anyagi biztonságának elősegítése és a gyermeknevelés anyagi terheinek csökkentése.¹¹ Ezen törvény számos kedvezményt nyújt a családok számára, mint például a családi pótlék, gyermekgondozási támogatás, anyasági támogatás. Nem szeretném ezen támogatásokat részletezni, csak annyiban térnék ki, hogy mindegyik támogatás feltétele a család megléte.

Házastársak a vagyoni perekben

Ezt követően a házastársak vagyoni viszonyairól szeretnék kitérni, hogy a házasság felbontása esetén a Ptk. milyen lehetőségeket biztosít számukra. Megvalósulhat házassági vagyoni szerződés megkötésével, vagy ennek hiányában a törvényes rendszerrel, azaz a házastársi vagyonközösséggel. A házassági vagyonszerződésen túl lehetőséget ad arra, hogy a házaspár két

⁵ 2014. évi LXXIV. törvény az egyes adótörvények és azokkal összefüggő más törvények, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény módosításáról

⁶ T/1705. számú törvényjavaslat indokolással - Az egyes adótörvények és azokkal összefüggő más törvények, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény módosításáról

⁷ Sztv. 29/C. § (4) bekezdés

⁸ Keresztesné Molnár Anita (2017): Első házások adókedvezménye 2017; <https://tudatosadozo.hu/első-házások-adókedvezménye-2017/> (letöltés ideje: 2017.10.27.)

⁹ 1998. évi LXXXIV. törvény a családok támogatásáról

¹⁰ 223/1998.(XII. 30.) Korm. rendelet a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény végrehajtásáról

¹¹ 1998. évi LXXXIV. törvény (1) bekezdés

alternatív rendszer között válasszanak, mint a közszerzeményi rendszer, és a vagyonekülönítés rendszere.

Házastársi vagyontársaság

Ahogy a Ptk. is rögzíti a házastársi vagyontársaság esetén a házastársak közös vagyonába tartoznak azok a vagyontárgyak, amelyeket a házastársak a vagyontársaság fennállása alatt együtt vagy külön szereznek.¹² A házastársak vagyoni kapcsolatában három alvagyontársaság keletkezik, a közös vagyon a férj és a feleség külön vagyona. Ugyanakkor ebből adódóan keletkezhetnek problémák is. Például, ha az egyik házastárs szerencsejáték vesztesége a közös vagyont terhel, akkor a másik házastárs abban az esetben mentesülhet a helytállás alól, ha bizonyítja, hogy a tevékenység ellen tiltakozott, vagy nem volt róla tudomása.¹³ Úgy gondolom, előfordulhat, hogy az egyik házastárs valamely magatartása következtében, mint például egy hitel vagy kölcsönszerződés kötése - ami a másik fél hozzájárulása nélkül jött létre -, nagymértékben csökkentheti a közös vagyon mennyiségét, és veszélyeztetheti a másik házastárs vagy akár a közös gyermekük helyzetét. A Ptk. ugyan tartalmazza, hogy a vagyontársaság fennállása alatt a házastársak a közös vagyonra vonatkozó rendelkezéseket együttesen vagy a másik házastárs hozzájárulásával tehet, de a hozzájárulás bizonyítása, nézeteim szerint nem minden esetben egyszerű.¹⁴

Házassági vagyontársasági szerződés

A Ptk. kimondja, hogy a házastársak és a házastársak maguk határozzák meg azt a vagyontársasági rendszert, amelyet a házastársi vagyontársaság helyett a szerződésben meghatározott időponttól életközösségük időtartama alatt a vagyoni viszonyaikra alkalmazni kell.¹⁵ Tehát a felek diszpozitív szabályokkal szabadon meghatározhatják a vagyontársasággal való rendelkezést, feltéve, ha azt a törvény nem tiltja.¹⁶ A közszerzeményi rendszer esetén a házastársak az életközösség fennállása alatt önálló vagyontársaságok tehát saját vagyontársaságukat gyarapítják, ennek értelmében a vagyonekülönítés szabályai a meghatározóak. Ugyanakkor az életközösség megszűnése után bármelyik házastárs követelheti a másiktól a vagyontársaságot a megosztását, ami a vagyontársaságban közszerzemény. A vagyonekülönítés esetén a házastársak a házassági vagyontársasági szerződésben a házastársi vagyontársaságot a jövőre nézve teljesen vagy

¹² 2013. évi V. tv. Polgári Törvénykönyvről 4:37.§ (1) bekezdés

¹³ BDT 2012. 2754. II.

¹⁴ Ptk. 4:45. §

¹⁵ Ptk. 4:63. § (1) bekezdés

¹⁶ Barzó Tímea, Lábady Tamás, Navratyil Zoltán, Csehi Zoltán, Kenderes Andrea (2014): *Családjog a 2013. évi V. törvény alapján*; Menedzser praxis; Budapest, 97. old.

meghatározott vagyontárgyak tekintetében kizárhatják.¹⁷ Tehát a vagyonekülönítés rendszer lényege, hogy a házastársak a házasságkötés előtt és a házasság alatt szerzett vagyonuk tekintetében megtarthatják vagyoni függetlenségüket.

Élettársi kapcsolatban élők vagyoni viszonyai

Röviden megemlíteném, hogy az egyéb élettársi kapcsolati formákban a törvény hogyan szabályozza a vagyoni viszonyokat, és mennyiben különbözik a házastársakra vonatkozó rendelkezésektől. Az élettársi kapcsolatban élőknek kevesebb jogot biztosítanak, mégis egyre gyakoribb ezen kapcsolatok száma. Több fajta élettársi kapcsolatot ismer el a jogalkotó, a hagyományos értelemben vett *de facto* élettársi kapcsolatot, a nyilvántartásba vett élettársi kapcsolatot és a bejegyzett élettársi kapcsolatot.

A *de facto* élettársi kapcsolat esetében a felek az együttélés alatt önálló vagyonszerzők, ugyanakkor az életközösség megszűnése esetén bármelyik élettárs követelheti a másiktól az együttélés alatt keletkezett vagyonszaporulat megosztását.¹⁸ Ennek a rendszernek a legfontosabb jellemzője, hogy míg a házastársi vagyonközösség esetén főszabályként a szerzés pillanatában közös vagyon keletkezik, addig az élettársi vagyoni rendszerben nem.¹⁹ Ezzel jelentősen eltér a házassági szabályokhoz képest. A jogalkotónak az volt a szándéka, hogy nagyobb szabadságot biztosítson az élettársak számára.²⁰ A Ptk. megfogalmazza, hogy a szerződésben az élettársak bármilyen olyan vagyoni rendelkezést kiköthetnek, amely a házastársak között érvényesülhet.²¹ Tehát ugyanolyan követelmények mellett köthetnek vagyoni szerződést, mint a házastársak. A regisztrált élettársi kapcsolat az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásába²² való bejegyzése egyfajta bizonyítást nyer, a *de facto* élettársi kapcsolatban élőknek így továbbra is ugyanazok a szabályok fognak érvényesülni. A bejegyzett élettársi kapcsolat sokban hasonlít a házassághoz, viszont ilyen kapcsolatot kizárólag azonos nemű párok köthetnek egymással. Bár nem azonos jogaik vannak mint a házastársaknak, a vagyoni joghatások teljes egészében megegyeznek.²³

¹⁷ Ptk. 4:72. §

¹⁸ Ptk. 6:516. § (1) bekezdés

¹⁹ Csehi Zoltán et al (2014): *Kommentár a Polgári törvénykönyvhöz 2. kötet*; wolter kluwer; Budapest; 2227.

²⁰ Bartal Géza et al (2013): *Polgári jog Kötelmi jog*; HvgOrac; Budapest; 420. old.

²¹ Ptk. 6:515.§ (2) bekezdés

²² 2008. évi XLV. törvény az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról 36/E.§

²³ 2009. évi XXIX. törvény a bejegyzett élettársi kapcsolatáról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról 1.§ (1)

A házasság, és a gyermeknevelés növekedésének érdekében Magyarország törekszik egyes támogatásokat biztosítani a felek számára. Ennek oka, hogy a házasságok száma csökken, a válások száma pedig nő. Azonban megvizsgálva a házasságban és az élettársi kapcsolatban élők vagyoni viszonyait, azt lehet észrevenni, hogy részben eltérnek egymástól. A házasságban élők számára biztosított vagyoni jogi modelleket, ha sorrendbe kellene állítani, úgy gondolom, hogy első helyen a közszerzeményi rendszer állna, mivel nincs olyan szoros kötöttség, mint a törvényes vagyonszövetség esetében, így szabadon rendelkezhetnek saját vagyonukkal a házasság alatt, de mint a vagyonekülönítéssel ellentétben a vagyonszövetség megszűnése esetén mégis valamelyest részesednek minden olyan vagyonszaporulatból, amit a házasság alatt szereztek. Másodikként a törvényes vagyoni jogi rendszert tartom megfelelőnek, mert évtizedekig ezt alkalmazták a házasságok, és a bírói gyakorlat alapján már ismert ez a rendszer. Azonban egy hosszadalmas bontóper esetén a felek, továbbá a házasság alatt születendő gyermek számára sem mondható kedvezőnek. Végül harmadikként a vagyonekülönítést helyezem el, mert bár a házasság megszüntetése esetén nem okozhat különösebb gondot a felek között, mégis úgy vélem, hogy ezzel a házassági kötöttség meglazul.

A *de facto* élettársi kapcsolatban élők esetében a szerződés mindenben megegyezik a házastársak szerződésével. Azonban kedvezőbbnek mondható a törvényes vagyoni jogi rendszer, mivel nem keletkezik közös vagyon, hanem annak megszűnése következtében kell a közreműködésük arányában, annak hiányában pedig egyenlő arányban osztozni. Véleményem szerint, tehát ezen támogatásokkal, bár kedvezőbb helyzetet teremthetnek a házastársak számára, és többen fognak házasságot kötni egymással, de nem fog eredményezni nagymértékű növekedését. Úgy gondolom, hogy azért egyre gyakoribb az élettársi kapcsolat, mint a házasság, mert ebben az esetben a felek között nem jön létre vagyonszövetség, továbbá az ezen kapcsolat megszűnése semmiféle aktushoz nem kötött, ezzel elkerülve a hosszadalmas tárgyalásokat.

Források jegyzéke:

- Bartal Géza et al (2013): *Polgári jog Kötelmi jog*; Hvg orac; Budapest
- BarzóTímea, Lábady Tamás, Navratyil Zoltán, Csehi Zoltán, Kenderes Andrea (2014): *Családjog a 2013. évi V. törvény alapján*; Menedzser praxis; Budapest. 97. old.
- Csehi Zoltán et al (2014): *Kommentár a Polgári törvénykönyvhöz 2. kötet*; Wolter Kluwer; Budapest.

- Keresztesné Molnár Anita (2017): Első házások adókedvezménye 2017; 2017.01.03. <https://tudatosadozo.hu/első-hazasok-adokedvezmenye-2017/>
- Ksh.hu (2016): Népesedési helyzetkép; Központi Statisztikai Hivatal, 2015. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/nepesedes15.pdf>
- Magyarország Alaptörvénye 2011. április 25.
- 1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról
- 1998. évi LXXXIV. törvény a családok támogatásáról
- 2008. évi XLV. törvény az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról
- 2009. évi XXIX. törvény a bejegyzett élettársi kapcsolatáról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról
- 2013. évi V. tv. Polgári törvénykönyvről 4:37.§ (1) bekezdés
- 2014. évi LXXIV. törvény az egyes adótörvények és azokkal összefüggő más törvények, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény módosításáról
- 223/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény végrehajtásáról
- T/1705. számú törvényjavaslat indokolással - Az egyes adótörvények és azokkal összefüggő más törvények, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény módosításáról
- BDT 2012. 2754. II.

A JOGOS VÉDELEM ÉS A KÖZPÉNZEK KAPCSOLATA *

Pándi Gergő¹

A jog a közpénzeket a közéletben betöltött szerepükre, illetve kiemelkedő értékükre tekintettel különböző eszközökkel védelemben részesíti. A közpénzek komplexitására tekintettel ilyen eszközök gyakorlatilag minden jogterületen található, hiszen csak így lehet a hatékony védelmet biztosítani. Ennek megfelelően a büntetőjog területén is található különböző közpénz védelmi eszközök, amelyek közül mindenképpen kiemelendők azok a különös részi törvényi tényállások, amelyek vagy kifejezetten a közpénzek ellen elkövetett cselekményeket rendelik büntetni² vagy pedig általánosságban a vagyon elleni bűncselekményeket.³ Ezeken túl pedig említhető a jogos védelem jogintézménye, amely álláspontom szerint szintén alkalmas lehet a közpénzek védelmére.

Védett jogtárgy-e a közpénz?

Az előbbi állításom igazolásának érdekében elsődlegesen azt kell megvizsgálni, hogy a közpénzek érdekében fejthető-e ki jogos védelmi cselekmény. E kérdés megválaszolásához a jogos védelem büntető kódexben meghatározott fogalma nyújt segítséget. Ez ugyanis meghatározza, hogy melyek a védett jogtárgyak, azaz melyek azok az értékek, amelyeket a jogalkotó a jelentőségüknél fogva olyan fontosnak tart, hogy azok veszélybe kerülése esetén engedélyt ad a jogos védelmi helyzetben való fellépésre. A törvény értelmében ezek a következők: saját, illetve más vagy mások személye, javai vagy a közérdek.⁴

Tekintettel arra, hogy a közpénzek alatt az állam közjogi bevételeit, az állami vagyon hasznosításából származó bevételeket és az állami gazdálkodó által előállított javakért fizetett díjakat értjük,⁵ így megállapítható, hogy a közpénzek érdekében lehet jogos védelmi helyzetben cselekedni. Az előbbi fogalomból ugyanis egyértelműen következik, hogy a közpénzek valójában más javai, hiszen azok az állam tulajdonában vannak, azaz máséi, illetve vagyonnak minősülnek, azaz a javak körébe tartoznak.⁶ Megjegyzem a közpénzek adott

* DOI 10.21867/KjK/2018.1.8.

¹ Pándi Gergőt, egyetemi hallgató, DE ÁJK

² Ezek a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) XXXIX. Fejezetében szereplő költségvetést károsító bűncselekmények.

³ Ezek a Btk. XXXVI. Fejezetében szereplő vagyon elleni bűncselekmények.

⁴ Btk. 22. § (1) bekezdés

⁵ Zsugyel János (2009): *A közpénzügyek nagy kézikönyve*. Budapest: Complex Kiadó, 44. old.

⁶ Finkey Ferenc (1914): *A Magyar Büntetőjog Tankönyve*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadó vállalata, 209. old.

esetben minősülhetnek a saját, más vagy mások javainak is, ugyanis bár a közpénzeknek magánszemély nem lehet a tulajdonosa, ám azokat birtokolhatja, így pedig e minőségében jogos védelmi cselekményt a maga érdekében fejthet ki, illetve az ő érdekében is lehet jogos védelmi cselekményt végrehajtani. Tekintettel azonban arra, hogy ilyen esetekben valójában egy egyszerű, vagyon elleni támadás esetén kifejthető jogos védelmi cselekményről beszélhetünk – amelyben a vagyon közpénz jellege teljességgel irreleváns –, így a továbbiakban az ilyen esetekkel jelen tanulmányban nem foglalkozom.

A közpénzek közösségi jellegére tekintettel egyébként akár a közérdek védelmében történő fellépés is szóba jöhet.⁷ A közpénzek sérelmére elkövetett bűncselekmények kifejtésének vagy folytatásának megakadályozása ugyanis nem csak az egyén, hanem az egész közösség érdeke is, amely a közérdekből történő jogos védelmi cselekmények sajátja.⁸ Megjegyzem, hogy álláspontom szerint a közérdek érdekében minden bűncselekmény esetén kifejthető a jogos védelem, ugyanis a köz érdeke az, hogy egyáltalán ne történjen bűncselekmény.

A jogos védelem feltételeinek érvényesülése

A Btk. értelmében a jogos védelmi helyzet létrejöttéhez szükséges, hogy a védett jogtárgy ellen legyen egy intézett jogtalan támadás, vagy a védett jogtárgyat egy a jogtalan támadás veszélyével közvetlenül fenyegető helyzet veszélyeztesse. Ez a közpénzekkel kapcsolatban azt jelenti, hogy az a személy nem lesz büntethető, aki egy olyan a közpénzek ellen irányuló diszpozíciószerű magatartás⁹ elhárítására törekszik, amelynek a rövid időn belüli megvalósulásának reális lehetősége fennáll,¹⁰ vagy amely már éppen bekövetkezik, vagy folyamatban van.¹¹

Ezen feltételek teljesülésének nyomon követése azonban meglehetősen bonyolult a közpénzek esetén. Ezeknek a felhasználása ugyanis többnyire még a transzparencia ellenére is csak nehezen követhető, így pedig annak a megítélése is nehézkes, hogy az adott közpénz felhasználása megvalósít-e egy a közpénzek ellen intézett támadást, vagy azokat közvetlenül fenyegető helyzetet. Talán még ennél is nehezebb azonban annak a megállapítása, hogy az elhárító cselekmény meddig minősül időszerűnek, azaz mettől minősül egy adott helyzet a

⁷ Bartha Ildikó - Horváth M. Tamás (2017): Hol kezdődjön a közpénzek védelme? In: Horváth M Tamás, Bartha Ildikó, Varga Judit (szerk.): *Honnan hová? A közpénzek védelméről*. Debrecen: Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 11-21. old.

⁸ Belovics Ervin - Nagy Ferenc - Tóth Mihály (2015): *Büntetőjog I. Általános Rész*. Budapest: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 225. old.

⁹ Földvári József (2006): *Magyar Büntetőjog Általános Rész*. Budapest: Osiris Kiadó, 135. old.

¹⁰ Ujvári Ákos (2009): *A jogos védelem megítélésnek új irányai*. Budapest: Ad Librum Kft., 72. old.

¹¹ Mészáros Ádám (2015): *A jogos védelem elvi és gyakorlati problémái*. Budapest: Országos Kriminológia Intézet, 54. old

közpénzeket közvetlenül fenyegetőnek és mikortól válik a közpénzek ellen intézett támadás befejezetté. Abban az esetben ugyanis, ha a védelmi cselekmény nem az előbbi intervallumon belül történik, akkor az elkövetője az időszerűség hiányára tekintettel válik büntethetővé válik.¹²

A szükségesség és a szükséges mérték

A jogos védelmi cselekményekkel kapcsolatban a 4/2013. számú BJE határozat további feltételként megköveteli azt is, hogy az elhárítás legyen szükséges. Ez a BJE – egyébiránt a jogirodalom által mai napig vitatott – megfogalmazásának értelmében azt jelenti, hogy az elhárítás akkor szükséges, ha jogtalan támadással szemben kerül kifejtésre, illetve, ha az a lehető legenyhébb rendelkezésre álló védekezési mód.¹³ Ezentúl a BJE azt is előírja, hogy a szükségességen belül vizsgálni kell azt is, hogy a cselekmény a szükséges mértéket nem lépte-e túl, azaz a régi terminológia szerint¹⁴ az elhárító cselekmény arányosnak minősült-e. A Kúria véleménye szerint ugyanis magából a szükségességből is levezethető az arányosság, hiszen csak az a cselekmény szükséges, amely arányos, azaz amely nem okoz nagyobb sérelmet, mint amelyet a jogtalan támadás okozott volna.¹⁵ Ezzel kapcsolatban megjegyzem, hogy szerencsésebbnek tartanám, ha az arányosság kritériumát a szükségességtől külön vizsgálná a bíróság, ugyanis álláspontom szerint egy védekezés akkor is lehet szükséges, ha nem arányos.¹⁶

Az előbb részletezettekre tekintettel azonban kijelenthető, hogy az elhárító cselekmények tekintetében továbbra is értékelni kell azt, hogy azok arányosak voltak-e, ugyanis csak abban az esetben lehet megállapítani, hogy egy elhárító cselekmény a szükséges mértéket nem lépte túl, ha az elhárító cselekmény arányos volt az elhárított cselekménnyel. Ebből kifolyólag a kialakult arányossági szabályok továbbra is érvényesülnek a jogos védelem körében. A következőkben erre tekintettel a vagyonvédelem esetén érvényesülő általános arányossági szabályokat fogom bemutatni, ugyanis a közpénzek védelmében kifejtett cselekmények esetén is ezek lesznek az irányadók a közpénzek vagyoni jellege miatt.

A vagyonvédelemmel kapcsolatos arányossági szabályok vizsgálata azonban meglehetősen bonyolult. Ennek oka, hogy az elhárítás ilyenkor is rendszerint

¹² Ujvári (2009): i.m. 117. o.

¹³ 4/2013. számú BJE 1. pont

¹⁴ A szükséges mérték gyakorlatilag megfeleltethető a 4/2013. számú BJE hatályba lépése előtt alkalmazott arányosság követelményének.

¹⁵ 4/2013. számú BJE 1. pont

¹⁶ Például, ha valaki egy kis értékű lopás elhárítása érdekében a támadót a nála lévő késsel halálosan megszurja, akkor ezen cselekményének szükségessége annak ellenére sem vitatható, hogy az nyilvánvalóan nem arányos.

erőszakos, személy elleni cselekménnyel történik, azaz ilyenkor különböző jogi tárgyak feszülnek egymásnak, hiszen a vagyon elleni támadásokkal szemben személy elleni támadások állnak.¹⁷ A jelenleg uralkodó nézőpont szerint az eljáró bíróságoknak ezt a bonyolult helyzetet úgy kell feloldania, hogy az arányosságot a büntetési tételek egybevetésével vizsgálja meg.¹⁸ Eszerint az elhárítás akkor jogszerű, ha az elhárító cselekmény büntetési tétele nem nagyobb, mint a támadó cselekmény büntetési tétele. Álláspontom szerint azonban ez nem tökéletes megoldás, ugyanis ez esetben a jogalkalmazó azzal a fikcióval él, hogy a védekező tisztában volt azzal, hogy a támadó cselekménye milyen büntetési tétellel fenyegetett és ennek függvényében ő milyen fokú elhárító cselekményt fejtethet ki. Ez pedig egy abszurd elvárás, amely a közpénzek elleni támadások esetén még inkább igaz, hiszen ezek esetén a védekező többnyire azzal sincs tisztában, hogy mekkora összegre követnek el bűncselekményt, így nyilvánvalóan azt sem tudja mérlegelni, hogy milyen mértékű elhárítás a még megengedett. Úgy vélem, hogy ezek miatt az lenne a legjobb megoldás, ha a bíróságok bár a büntetési tételekből indulnának ki, ám azoktól az eset körülményeitől függően indokolt esetben eltérhetnének.

A közpénzekkel kapcsolatos támadások esetén egyébiránt kijelenthető, hogy igen jelentős összegekről van szó, így az élet kioltásával járó cselekmények kivételével¹⁹ gyakorlatilag bármilyen elhárító cselekmény arányosnak tekinthető ezek védelmének érdekében. Megjegyzendő azonban, hogy jelenleg eléggé képlékeny, hogy a valóságban milyen elhárító cselekmények jöhetnek szóba ekörben, ugyanis semmilyen precedens sem áll a rendelkezésünkre egyelőre. Ennek ellenére nem nehéz elképzelni ilyen cselekményeket, még akkor sem, ha valószínűtlennek is tűnik, hogy egy ilyen elhárító cselekmény eredményes lenne. Az eredményesség azonban nem is feltétele a jogos védelemnek, így pedig álláspontom szerint akár egy tüntetésen elkövetett rongálás is értékelhető jogos védelemként. Így például, ha bejelentenek egy közpénzből finanszírozott megállapodást, amelyből az látszik, hogy a közpénzeket ezáltal akarják bűncselekmény útján megszerezni, akkor a megállapodás megkötéséig tartott tüntetésen elkövetett rongálások akár jogos védelemként is értékelhetők.

4. Vélt jogos védelem a közpénzek elleni támadások esetén

Végezetül a vélt jogos védelmet kell megemlíteni, ugyanis a közpénzek esetén gyakran fordulhat elő, hogy valaki abban téved, hogy a közpénzekkel

¹⁷ Kormos Erzsébet (2000): Jogos védelem vagyon elleni támadás esetén. In: *Ügyészek lapja*. 7. évf., 1. sz., 7. old.

¹⁸ Belovics Ervin (2007): Gondolatok a jogos védelem körében kifejtendő védelmi cselekményről. In: *Rendészeti Szemle*. 55. évf., 7-8. sz., 118. old.

¹⁹ A 4/2013. számú BJE ugyanis kötelező érvénnyel kimondja, hogy a javak elleni cselekmény elhárítása a támadó életének kioltását nem eredményezheti.

kapcsolatban bűncselekményt követtek el.²⁰ Ilyenkor azonban az egyébként büntetendő cselekményt kifejtő személy vélt jogos védelmi helyzetben van, hiszen a valóságos helyzet téves felismerése folytán követ el egy bűncselekményt, azzal a céllal, hogy ő a közpénzeket megvédje. Éppen emiatt az ilyen cselekményt kifejtő személy a tévedésére tekintettel annak ellenére sem lesz büntethető, hogy egyébként nem volt jogos védelmi helyzetben. Megjegyzem azonban, hogy a hatályos szabályozás²¹ hibás e tekintetben, hiszen az csak akkor engedi az ilyen okból történő felmentést, ha valaki abban téved, hogy ellene van támadás. A jogintézmény szelleméből azonban kitűnik, hogy ez egyszerű jogszabály szerkesztési hiba, így pedig vélt jogos védelmi helyzetben lehet az is, aki abban téved, hogy más vagy mások ellen követtek el bűncselekményt.

Összességében tehát, bár elsőre különösen hangzik, mégsem annyira nehéz elképzelni, hogy valaki a közpénzek megóvása érdekében jogos védelmi cselekményt fejtson ki. Éppen ezért úgy vélem, hogy az e tanulmányban kifejtettek alapján egyértelműen megállapítható, hogy a jogos védelem is tekinthető a közpénz védelem egyik büntetőjogi eszközének. Fontos azonban azt is hangsúlyozni, hogy a témában további – főként gyakorlati – kutatások is szükségesek, ugyanis csak ekképpen lehet feltárni azt, hogy pontosan mely cselekmények értékelhetők a közpénzek védelmében kifejtett jogos védelmi cselekményeknek. A témával tehát foglalkozni kell, ugyanis – csakúgy, mint a jogos védelem valamennyi területén – itt is sok még a tisztázatlan kérdés.

Felhasznált források:

- Bartha Ildikó - Horváth M. Tamás (2017): Hol kezdődjön a közpénzek védelme? In: Horváth M Tamás, Bartha Ildikó, Varga Judit (szerk.): Honnan hová? A közpénzek védelméről. Debrecen: Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 11-21. old.
- Belovics Ervin (2007): Gondolatok a jogos védelem körében kifejthető védelmi cselekményről. In: *Rendészeti Szemle*. 55. évf., 7-8. sz., 105-123. old.
- Belovics Ervin - Nagy Ferenc - Tóth Mihály (2015): Büntetőjog I. Általános Rész. Budapest: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.

²⁰ Ennek az oka a már említett módon az, hogy a közpénzek felhasználása nehezen követhető nyomon.

²¹ 4/2013. számú BJE 5. pont

- Finkey Ferenc (1914): A Magyar Büntetőjog Tankönyve. Budapest: Grill Károly Könyvkiadó vállalata.
- Földvári József (2006): Magyar Büntetőjog Általános Rész. Budapest: Osiris Kiadó.
- Kormos Erzsébet (2000): Jogos védelem vagyon elleni támadás esetén. In: *Ügyészek lapja*. 7. évf., 1. sz., 5-17. old.
- Mészáros Ádám (2015): A jogos védelem elvi és gyakorlati problémái. Budapest: Országos Kriminológia Intézet.
- Ujvári Ákos (2009): A jogos védelem megítélésnek új irányai. Budapest: Ad Librum Kft.
- Zsugyel János (2009): A közpénzügyek nagy kézikönyve. Budapest: Complex Kiadó.
- A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
- 4/2013. számú BJE határozat

JOGI HATÁRZÁR – BÜNTETŐJOGI VÉDELEM AZ ILLEGÁLIS BEVÁNDORLÁSSAL SZEMBEN *

*Turányi Noémi Tímea*¹

Hazánkban az illegális bevándorlás okozta válsághelyzet hatására 2015 nyarán a kormány többek között elrendelte a határátkelők fokozott ellenőrzését, megfogalmazta a „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet” definícióját, továbbá a magyar-szerb, és magyar-horvát határvonalon több száz kilométer hosszú műszaki határzárát létesített. A műszaki határzárral kapcsolatban a 2015. évi CXL az egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról szóló törvény mind amellett, hogy több ponton is módosította a hatályos Büntető Törvénykönyvet, három új tényállás is beiktatásra került. Tanulmányomban e tényállások büntetőjogi relevanciájának elemzésére törekszem.

Határzár megépítése

Mint a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal statisztikai adataiból² fény derült, 2015. január és október között több mint 200.000 menekült kérelem került benyújtásra, az illegális bevándorlók száma pedig ezt a számot is jóval meghaladta.³ Hazánk déli határán az illegális határátlépés megakadályozása érdekében műszaki határzárát létesített,⁴ mely beváltotta a hozzáfűzött reményeket, mivel az illegális migráció szinte teljesen megszűnt, valamint jelentősen csökkent az ország területére bejutni kívánó migránsok száma.

Magyarország e szélsőséges lépésével először negatív visszhangot gerjesztett európai uniós szinten, azonban mára, az oly sokat támadott magyar megoldást, már Szlovénia, Horvátország, és Ausztria is átvette.⁵

Határzárral kapcsolatos bűncselekmények

* DOI 10.21867/KJK/2018.1.9.

¹ Turányi Noémi Tímea, egyetemi hallgató, DE-ÁJK

² http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu (letöltés ideje: 2017. 08. 13.)

³ <https://jogaszvilag.hu/rovatok/napi/234-en-jottek-at-a-keritesen> (letöltés ideje: 2017. 08. 13.)

⁴ Hautzinger Zoltán (szerk.) (2016): A migráció bűnügyi hatásai In: MADAI Sándor: *A „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet” kezelésének büntető anyagi jogi eszközei hazánkban*, Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, Budapest, 2016.

⁵ Farkas Alexandra (2015): *Quo vadis Európa? Értekezés a migrációs kihívás kezelésének jogi eszközeiről* <http://arsboni.hu/quo-vadis-europa-ertekezés-a-migracios-kihivas-kezelésének-jogi-eszkozeirol/> (letöltés ideje: 2017. 08. 13.)

A jogi határzár gyakorlatilag nem jogi fogalom, hanem a médiában és a köznyelvben használt kifejezés azon intézkedés összességére melyeket a kormány vezetett be a 2015-ös migránsválság idején. A szeptember 4-én elfogadott 2015. évi CXL törvényben⁶ lévő jogszabályváltozások csak a „határzár” kifejezést használják, így a jogi határzár kifejezés a törvényben sehol sem szerepel.⁷

Még mielőtt részletesen is kitérnék a határzárral kapcsolatos bűncselekmények elemzésére fontosnak tartom megemlíteni, hogy a határok jogi védelmét a 2012. évi Szabálysértési törvény⁸ 204.§ (1) bekezdése korábban a következők szerint szabályozta:

„Tiltott határátlépés szabálysértése miatt vonható felelősségre, aki Magyarország államhatárát engedély nélkül, vagy meg nem engedett módon lépi át, vagy azt megkísérli.”

A szabálysértési tényállás deklarálja ugyan, hogy e cselekmények a közrendet, és közbiztonságot veszélyeztetik, bár eddig a pontig a társadalomra csekély fokban minősítették veszélyesnek. Tekintettel a menekülthullám beáramlásának felgyorsulása, és az általuk kiváltott fokozódó agresszivitásra indokoltta vált a büntetőjogi szankció kilátásba helyezése.

Határzár tiltott átlépése (352/A. §) miatt büntetendő, az, aki Magyarországnak az államhatár rendje védelmét biztosító létesítmény által védett területére a létesítményen keresztül jogosulatlanul belép. A jogalkotó külön nevesíti a minősítő körülményeket is, ha a bűncselekményt fegyveresen,⁹ felfegyverkezve,¹⁰ tömegzavargás résztvevőjeként követik el, vagy ha a bűncselekmény halált okoz. A törvény az első két fogalmat egyértelműen tisztázza, ellenben a tömegzavargás résztvevőjeként történő elkövetés értelmezése nagyobb kihívást fog jelenteni a tényállás alkalmazása esetén, mivel sem a törvény, sem az indokolás nem definiálja jelentését.

Határzár megrongálása (352/B. §) miatt büntetendő az, aki az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítményt, illetve eszközt megsemmisíti vagy megrongálja. Ezen szubszidiárius tényállás sui generis bűncselekményként került be büntetőjogi kódexünkbe. Minősítő körülményként hasonlóan az előző tényálláshoz itt is a fegyveresen, felfegyverkezve, tömeges zavargás résztvevőjeként elkövetett eseteket emeli ki a jogalkotó. A bűncselekmény

⁶ 2015. évi CXL törvény Az egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról

⁷ <https://jogaszvilag.hu/rovatok/napi/repassy-jogi-hatarzarra-is-szukseg-van> (letöltés ideje: 2017. 08. 05.)

⁸ 2012. évi II. törvény a Szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról, és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről

⁹ Lásd Btk. 459. § (1) bek. 5. pontja

¹⁰ Lásd Btk. 459. § (1) bek. 6. pontja

kizárólag akkor valósul meg, ha az államhatár védelmét biztosító létesítmény által védett területre, a létesítményen keresztül történik a jogosulatlan belépés. Következésképpen nem valósul meg a bűncselekmény, ha a létesítmény mellett, illetve azt megkerülve történik a belépés, illetve ha olyan határszakaszon történik a jogosulatlan belépés, amelyet nem véd a tényállásban megjelölt létesítmény.¹¹ A bűncselekmény kriminalizációjának oka az, hogy az illegális bevándorlók nem tanúsítanak együttműködő magatartást, a kerítést, és a határvédelmi eszközöket látva egyre agresszívebb magatartást tanúsítottak.

Határzárral kapcsolatos építési munka akadályozása (352/C. §) miatt büntetendő, aki az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmény építésével vagy karbantartásával kapcsolatos munkavégzést akadályozza. Az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmény építése, működésének fenntartása az államhatár hatékony védelmének elengedhetetlen eszköze, így a létesítménnyel kapcsolatos munkavégzés zavartalanságának megőrzése a közérdeket szolgálja. Az akadályozás bármilyen magatartással megvalósítható.¹²

A tömegesen beáramló menekültekkel, potenciális terroristákkal szemben minden államnak szüksége van védelemre, hiszen a szélsőségesen különböző kultúrák, szokások, és vallások keveredése a legtöbb esetben konfliktusokat, és agresszív jellegű támadásokat szül.¹³ Ezt a tényt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a médiában folyamatos támadásokról, tömegszerencsétlenségekről értesülhetünk, mint például az idén augusztusban történt *barcelonai terrortámadás*. (A merénylet elkövetője egy kisbusz segítségével több száz méterrel át hajtott a tömegbe Barcelona egyik híres turista utcájában, a merényletnek összesen 13 halottja, és több mint 100 sérültje volt)¹⁴ vagy a *párizsi terrormészárlás* (melynek több mint 100 halálos áldozata, és 200 sérültje akadt). A támadások elkövetői közül többen is a migránshullámot kihasználva érkeztek Európába, sőt mint később kiderült a párizsi terrortámadás egyik elkövetője Magyarországon keresztül érkezett.¹⁵

¹¹ Hautzinger (szerk.) (2016): *i.m.* 251. old.

¹² Papp László (szerk.) Migráció a 21. században – Hatása Európa politikai, gazdasági és kulturális életére In: POLYÁK Dóra Erzsébet: *A határzár büntetőjogi védelme*, Debreceni Egyetem Praetor Szakkollégium, 2016. 126.old

¹³ Balogh Sándor: Migránskérdés, avagy objektíve szubjektíven arról, hogy kinek kell menni és maradni? <http://arsboni.hu/migranskerdes-avagy-objektive-szubjektiven-arrol-hogy-kinek-kell-menni-es-maradni/> (letöltés ideje: 2017. 08. 05.)

¹⁴ http://index.hu/kulfold/2017/06/19/ujabb_gazolasos_merenylet_londonban/ (letöltés ideje: 2017. 08. 05.)

¹⁵http://hvg.hu/itthon/20161112_parizsi_terrortamadas_fo_iranyitoja_is_magyarorszagon_at_jott_europaba (letöltés ideje: 2017. 08. 05.)

A határzár kiépítésével felmerülő költségek

A határzár tervezése, és kiépítésének költsége hatalmas terhet rótt a magyar államra, mivel a tervezett 9,5-10 milliárd forint helyett végül közel ötven milliárd forintba került.¹⁶ Mivel a számok közötti hatalmas eltérés – a tervezett kiadási költség az ötszörösére nőtt – igencsak felkeltette érdeklődésemet kutatásomat tovább fejlesztve jobban utána néztem mégis milyen plusz előre nem tervezett költségek merültek fel?

A cikkből kiderül, hogy a műszaki határzár megépítése becsült számok alapján közel 9.5 milliárd forintba került, ezen kívül további rendkívüli költségként említhető a menekültekre, és menedékstátuszt igénylőkre költött 11.6 milliárd forint, illetve rendészeti és határőrizeti költségek több mint 31 milliárd forintba kerültek.

Az illegális határátlépés visszaszorítása érdekében Magyarország ún. „*vasfüggöny*” akciója nem egyedüli a világon, mivel már több helyen építettek falakat hasonló célból, mint például az Egyesült Államok és Mexikó, illetve Izrael és a gázai övezet határán. Azonban azt is hozzátette, hogy ezeknek a mesterséges akadályoknak nem csak a megépítése, hanem a fenntartása is rendkívül költségesnek mondható, mivel gyakori eset, hogy az illegális bevándorlók a kerítés alatt alagutakat ásnak, és így jutnak át a túloldalra – tehát a falak hatékonysága a megépítését követően is megkérdőjelezhető.¹⁷

A Törvénykönyv módosításának legfőbb célja a jövőbeli határsértések számának visszaszorítása, megelőzése, valamint a represszió eszközével történő elrettentés. Vitathatatlan az a tény, hogy az új büntető jogi tényállások bevezetése nagyobb terheket helyeznek a magyar igazságszolgáltatás működésére, mindezek ellenére úgy gondolom, hogy összességében Magyarország ezen intézkedéseivel igenis pozitív példát mutatott a tagállamok számára.

¹⁶ <https://vs.hu/kozelet/osszes/mennyibe-kerul-nekunk-a-bevandorlas-elleni-harc-0803#!s1>
(letöltés ideje: 2017. 08. 12.)

¹⁷ <http://www.origo.hu/itthon/20150617-kerites-hatarzar-szijasjarto-peter-deli-hatar-szerbia.html>
(letöltés ideje: 2017. 08. 09.)

Felhasznált források:

- Bartha Ildikó (2014): Az Európai Bíróság ítélete az Európai Unió kishatárforgalmi szabályozásáról: A határ menti lakosok tartózkodási jogának értelmezése. Jogesetek Magyarázata, V.:(2.) 73-84. old.
- Blaskó Béla (szerk.) (2015): Büntetőjog. Különös rész II. Rejtjel Kiadó, Budapest–Debrecen.
- Hautzinger Zoltán (szerk.) (2016): A migráció bűnügyi hatásai In: Madai Sándor: A „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet” kezelésének büntető anyagi jogi eszközei hazánkban, Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, Budapest, 2016.
- Papp László (szerk.) Migráció a 21. században – Hatása Európa politikai, gazdasági és kulturális életére In: POLYÁK Dór Erzsébet: A határzár büntetőjogi védelme, Debreceni Egyetem Praetor Szakkollégium, 2016. 126.old
- Polt Péter (szerk.) (2013): Új Btk. kommentár. 6. kötet. Nemzeti Közszerzői és Tankönyv Kiadó, Budapest.
- Balogh Sándor: Migránskérdés, avagy objektíve szubjektíven arról, hogy kinek kell menni és maradni? <http://arsboni.hu/migranskerdes-avagy-objektive-szubjektiven-arrol-hogy-kinek-kell-menni-es-maradni/>
- Farkas Alexandra (2015): Quo vadis Európa? Értekezés a migrációs kihívás kezelésének jogi eszközeiről <http://arsboni.hu/quo-vadis-europa-ertekezes-a-migracios-kihivas-kezelesenek-jogi-eszkozeirol/>
- http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu
- <https://jogaszvilag.hu/rovatok/napi/234-en-jottek-at-a-keritesen>
- <https://jogaszvilag.hu/rovatok/napi/repassy-jogi-hatarzarra-is-szuksegvan>
- http://index.hu/kulfold/2017/06/19/ujabb_gazolasos_merenylet_londonban/
- http://hvg.hu/itthon/20161112_parizsi_terrortamadas_fo_iranyitoja_is_magyarorszagon_at_jott_europaba
- <https://vs.hu/kozelet/osszes/mennyibe-kerul-nekunk-a-bevandorlas-elleni-harc-0803#!s1>

A GYERMEKJOGOK ÉRVÉNYESÜLÉSE AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSBAN *

Kitekintő az EJEB esetjogára és a „jó gyakorlatokra”¹

*Széles Krisztina*²

A gyermekek vonatkozásában elengedhetetlen, hogy az általános eljárási garanciákon túl legyenek olyan speciális rendelkezések, melyek képesek érvényre juttatni e különösen veszélyeztetett, sérülékeny csoport fokozott és hatékony védelmét. Ennek azonban a gyakorlatban is érvényt kell szerezni, nem elég csupán e szabályok deklarációja. Gyakorlati megvalósulásuk nélkül mit sem érnek. Szerencsére a korábbi években a gyermekbarát igazságszolgáltatás elve egyre szélesebb körben terjed, s a hazai szabályozásban és a gyakorlatban egyaránt egyre erőteljesebben jelentkezik. Azonban a gyakorlatban számos kérdés merül fel ezzel kapcsolatban, melyek vizsgálatára korábbi tanulmányok keretében sor került. Jelen tanulmány célja kitekintő jellegű. Nemzetközi kitekintés az Emberi Jogok Európai Bíróságának az esetjogára és egyes államok „jó gyakorlataira”. Hogyan valósul meg más államokban a gyermekek jogainak elsődlegessége, illetve a gyermekbarát igazságszolgáltatás követelményei? Milyen követendő példákat találhatunk?

1. A gyermekbarát igazságszolgáltatásról

Az Európai Tanács égisze alatt született először a gyermekbarát igazságszolgáltatásról iránymutatás³, ami reformtörekvéseket fogalmaz meg az igazságszolgáltatási rendszer kapcsán. Célja a gyermekek különleges igényeinek érvényre juttatása az igazságszolgáltatás terén, legyenek akár áldozatok, tanúk vagy elkövetők.⁴ Az iránymutatás rögzíti a gyermekbarát igazságszolgáltatás koncepcióját és annak alapjait, amit az univerzális gyermekjogi egyezmény és az Európai Emberi Jogi Bíróság esetjoga ad. Ennek

* DOI 10.21867/KjK/2018.1.10.

 ¹ AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-17-2 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

² *Széles Krisztina*, egyetemi hallgató, DE-ÁJK

³ Elérhető: <https://rm.coe.int/16806a4541>

⁴ *Gyermekközpontú igazságszolgáltatás*, Gyermekjogi projekt, AJB Projektfüzetek, 2013/1, 17. (http://www.gyermekbantalmas.hu/documents/gyermekkozpontu_igazsagszolgalatasi.pdf letöltés ideje: 2017. október 3.)

megfelelően rögzíti a gyermekeket is megillető alapvető jogokat, így például a joghoz való hozzáférést, a fair eljárás és tárgyalás elvét és az ehhez kapcsolódó jogosultságokat, mint a tájékoztatáshoz, meghallgatáshoz, jogi védelemhez és képviselővel való jogot is. Ezekben az általános garanciákon túl gyermekbarát igazságszolgáltatás legfontosabb speciális garanciái a gyermekek mindenek felett álló érdekein alapulnak. Ezeknek az eljárás előtt, alatt és után is érvényt kell szerezni. Alapvető elvekként kezeli a részvételt, a méltóságot, a diszkrimináció tilalmát és a jogállamiság elvét. Általános eleme az információkhoz való hozzáférés, a tanácsadáshoz való jog, a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog, valamint a biztonságához való jog.

2. Az esetjogról

Az igazságszolgáltatással kapcsolatba kerülő kiskorú, mint terhelt elsőként a nyomozó hatóság elé kerül. Már a nyomozási szakban fontos, hogy a gyermek életkorából és fejlődési szintjéből fakadó speciális igényire legyenek figyelemmel az eljárásban résztvevő személyek. Ehhez elengedhetetlen lenne, hogy az érintettek külön képzéseken vegyenek részt. Fontos továbbá, hogy a felmerülő - fent említett - jogok érvényesüljenek.

A *Salduz kontra Törökország* ügyben⁵ egy 17 éves fiatal került őrizetbe egy illegális demonstráció miatt. A kiskorút terhelt kihallgatásakor beismerte, hogy részt vett a demonstráción. Ezen a kihallgatáson védő nem volt jelen. Az eljárás későbbi szakaszában visszavonta vallomását arra hivatkozással, hogy azt kényszer hatására tette. Védő kirendelésére csak ezt követően került sor. Időközben a fiú ellen tanúskodók is visszavonták vallomásaikat. A bíróság mégis megállapította a fiatal korú terhelt bűnösségét az első beismerő vallomására alapozottan. Ebben az ügyben az Emberi Jogok Európai Bíróságának (továbbiakban: EJEB) álláspontja szerint sérült az Emberi Jogok Európai Egyezményének (továbbiakban: EJEE) 6. cikk 1. bekezdése, valamint a 3. bekezdésének c) pontja. Azzal, hogy az őrizetbe vételt követően fogatosított kihallgatáson nem biztosítottak védőt a fiatal korúnak, sérült a tisztességes eljáráshoz való jog és a védelemhez való jog egyaránt. Az EJEB ítéletében hangsúlyozta, hogy fiatal korú terhelt esetén kiemelt szerepe van a jogi segítségnek az életkori sajátosságok miatt.⁶

A *Panovits kontra Ciprus* ügyben⁷ az eljáró hatóság nem tájékoztatta a kihallgatás előtt a fiatal korút a védelemhez való jogáról. Az EJEB ítéletében a

⁵ EJEB, *Salduz kontra Törökország* (36391/02, 2008. november 28.) (<http://www.mabie.hu/attachments/article/143/Fiatalkor%C3%BA%20terheltek%20a%20b%C3%BCntet%C5%91elj%C3%A1r%C3%A1sban.pdf> letöltés ideje: 2018. január 9.)

⁷EJEB, *Panovits kontra Ciprus* (4268/04, 2008. december 11.)

terhelt kiskorúságára tekintettel megállapította, hogy a tájékoztatás elmaradása szintén a védelemhez való jogot sértette.

Egy másik ügyben⁸ egy 12 éves fiút hallgatott ki a rendőrség, mert a munkáltatója állítása szerint pénzt lopott tőle. A kiskorút őrizetbe vették és csak azt követően engedték el, hogy apja és a munkáltatója megállapodást kötöttek, ami alapján a feljelentés visszavonására került sor. Az apával ekkor az eljáró rendőrség aláíratott egy papírt arra vonatkozóan, hogy megfelelő bánásmódban részesítették a kiskorút és orvosi vizsgálatot nem kívánnak igénybe venni. Utóbb kiderült, hogy kihallgatása során bántalmazták a gyermeket. Az EJEB döntésében megállapította az EJEE 3. cikkének, vagyis a kínzás vagy embertelen, megalázó bánásmód tilalmának a megsértését.

*V. and T. kontra Egyesült Királyság*⁹ ügyben egy kétéves kisgyermeket két tízéves fiú elrabolt, majd halálra vert. Az ügy tárgyalására egy bíró és tizenkét esküdt előtt került sor. Az ügyet a média is követte, ellenérzésekkel telve embertömegek özönlöttek a tárgyalások alkalmával a bíróság elé. A tárgyalásokon a sajtó és nagyszámú hallgatóság is jelen volt. Az eljárás a felnőttekkel szembeni eljárás szabályainak megfelelően zajlott, csupán néhány, a gyermekek speciális igényeihez igazodó eltéréssel. A terhelt fiúk életkorukra tekintettel szüleikkel, védőikkel és a szociális munkásokkal ülhettek egy külön pódiumon. A bíró az első tárgyaláson leszögezte, hogy tilos a terheltnek nevének, egyéb azonosító adatainak, valamint róluk készült fényképeknek a közzététele. A két fiút elítélésekor a bíró engedélyezte a fiúk nevének közzétételét. A sajtó azonban lehozta más személyes adataikat is és fényképeket is közzétettek róluk. A tárgyalásokon gyermekpszichiáter is jelen volt, aki jelentésében leírta, hogy az elhúzó eljárás és a nagy nyilvánosság akadályozta a gyerekekben, hogy felismerjék tetteik súlyát és saját felelősségüket.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának álláspontja szerint, ha súlyos bűncselekményt követnek el gyermekkorúak és ezt nagy médiaérdeklődés övezi, a tárgyalás során gondoskodni kell a lehetőségekhez mérten arról, hogy a gyerekekben csökkentsék a megfélemlítés érzését. Az EJEB rávilágított arra is, hogy a formális eljárás követhetetlen volt a kiskorú vádlottak számára és félelmet is keltett bennük. A külön pódiumon való elhelyezésük pedig azt az érzést keltette bennük, hogy a sajtó és a tömeg keresztüztüében vannak. A két gyermekkorú vádlottnál poszttraumás stressz-szindrómát diagnosztizáltak, terápiás kezelésekre nem került sor. Mindezek hatására nem voltak képesek követni a tárgyalást, nem tudtak érdeküknek megfelelő döntéseket hozni, illetve védelmüknek megfelelő vallomást tenni. Az EJEB úgy ítélte meg, hogy az

⁸ EJEB, *Okkali kontra Törökország* (52067/09, 2006. október 17.)

⁹ EJEB, *V. and T. kontra Egyesült Királyság* (24724/94, 1999. december 16., 24888/94, 1999. december 16.) (<https://www.crin.org/en/library/legal-database/t-and-v-v-united-kingdom> letöltés ideje: 2018. január 5.)

EJEE 6. cikk 1. bekezdése sérült azzal, hogy a gyermekek mindenek felett álló érdekeit az eljáró bíróság nem juttatta érvényre, azt figyelmen kívül hagyva - a kiskorúak érdekei ellenére - a nyilvánosság kizárására nem került sor.¹⁰

A *Maslov kontra Ausztria*¹¹ ügy alapja egy többször elítélt fiatalos kitoloncolása. Az EJEB ítéletében amellet érvelt, hogy a gyermekek mindenek felett álló érdeke magába foglalja a gyermek társadalomba történő újbóli beilleszkedésének a követelményét is. A kiskorú kitoloncolásával őt elvágták a családjától, ez aránytalanul sértette a gyermek családi élet tiszteletben tartásához való jogát és ellentétes a gyermek érdekeivel.¹²

A vizsgált esetjog alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága hozzájárul és segíti a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulását és a gyermek mindenek felett álló jogainak az érvényesítését.

3. A jó gyakorlatokról

Hogyan valósul meg más államokban a gyermekek jogainak elsődlegessége, illetve a gyermekbarát igazságszolgáltatás követelményei? Milyen követendő példákat találhatunk?

E területen „jó gyakorlatnak” tekinthetjük a Jordániában alkalmazott megoldást, mely egy külön rendőrségi osztályt működtet. Cél a gyermekjogok tiszteletben tartásának az elősegítése, a kiskorúak érdekeinek érvényesítése a rendőri eljárások során, a különböző területeken dolgozó szakemberek, intézmények közötti együttműködés erősítése, valamint a helyi közösségek figyelmének felhívása a gyermekek jogainak fontosságára. Kidolgozott rendszerük van az eljárásban résztvevő személyek, szakemberek kiválasztására és képzésére is. A gyerekekkel foglalkozók munkáját folyamatosan monitorozzák és értékelik.¹³ – Ez a megoldás a magyar gyakorlatban feltárt számos problémára megoldási lehetőséget kínál.

A török megoldás is hasonló, itt is speciális rendőrségi egységet hoztak létre, melynek tagjai szociális munkások, pszichológusok és rendőrök egyaránt. A professzionalizmus itt is megjelenik, a kiválasztásnál külön pszichológiai tesztet

¹⁰ Fiatalos terheltek a büntetőeljárásban – a nemzetközi egyezmények és gyakorlat, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga tükrében 16.

(<http://www.mabie.hu/attachments/article/143/Fiatalkor%C3%BA%20terheltek%20a%20b%C3%BCntet%C5%91elj%C3%A1r%C3%A1sban.pdf> letöltés ideje: 2018. január 6.)

¹¹ EJEB, *Maslov kontra Ausztria* (1638/0323), 2008. június 23.)

¹² EJEE 8. cikk

¹³ *Penal Reform International, Good Practice: Juvenile Police Department in Jordan*

(<http://www.mabie.hu/attachments/article/143/Fiatalkor%C3%BA%20terheltek%20a%20b%C3%BCntet%C5%91elj%C3%A1r%C3%A1sban.pdf> letöltés ideje: 2018. január 7.)

alkalmaznak és az egységhez tartozóknak rendszeres képzéseken kell részt venniük.¹⁴

Az Egyesült Királyságban az igazságügy minisztérium dolgozott ki iránymutatásokat¹⁵, melyek a rendőrségnek is szólnak. Ennek megfelelően a gyermekek kihallgatásról felvétel készül, amely az eljárás során felhasználható és helyettesítheti a kiskorú ismételt vallomástételét. – Magyarországon a bizonyítékként történő felhasználásnak törvényi akadály van, ennek áttörésére követendő példát ad a brit megoldás, hiszen ezáltal elkerülhetővé válik a többszöri kihallgatás.

Skóciában szintén születtek példaként követendő iránymutatások a kiskorúak kihallgatására. Ennek megfelelően a kihallgatásokról videófelvétel készül és magát a kihallgatást specializált rendőrök és szociális munkások végzik.¹⁶ Finnországban a gyermekek meghallgatásában résztvevő rendőrök egyéves interdiszciplináris képzésen vehetnek részt, melyet az országos rendőrpáncsnokság és az igazságügyi elmeszakértői központ szervez.¹⁷ – A specializáció, a gyermek különleges igényeihez igazodó szakemberek jelenléte szintén egy üdvözlendő előrelépése lehetne a magyar joggyakorlatnak is.

Az Egyesült Királyságban plusz elemként és követendő példaként jelenik meg a közvetítő, aki a kihallgatás szakszerűségét igyekszik elősegíteni tevékenységével. A rendőrség és a bíróság munkáját egyaránt segíti. Magának a kihallgatásnak a megszervezéséhez is hozzájárulhat, jelentéseket készíthet például a gyermek fejlettségi szintjéről, kommunikációs készségéről, de akár tanácsot is adhat annak érdekében, hogy a kikérdezés a gyermek kíméletével történjen.¹⁸

A kiskorú áldozatok és tanúk védelmét Németországban az 1986-ban született törvény és annak két reformtörvénye biztosítja. Ennek értelmében a gyermeket tájékoztatni kell az ügy kimeneteléről. Finnországban szintén

¹⁴ UNICEF, *Good Practices and promising initiatives in juvenile justice in the CEE/CIS region*, 2010.

(https://www.unicef.org/albania/UNICEF_JJGoodPracticesWEB.pdf letöltés ideje: 2018. január 7.)

¹⁵ *Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings: Guidance on interviewing victims and witnesses and guidance on using special measures* (<http://www.justice.gov.uk/downloads/victims-and-witnesses/vulnerable-witnesses/achieving-best-evidencecriminal-proceedings.pdf> letöltés ideje: 2018. január 10.)

¹⁶ *Guidance on Joint Investigative Interviewing of Child Witnesses in Scotland* (<http://www.scotland.gov.uk/Publications/2011/12/16102728/0> letöltés ideje: 2018. január 18.)

¹⁷ *Gyermekbarát igazságszolgáltatás – a szakemberek álláspontja és tapasztalatai*, FRA, Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 16. Továbbiakban: FRA összefoglaló. (http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2015-child-friendly-justice-professionals-summary_hu.pdf letöltés ideje: 2018. január 19.)

¹⁸ Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 (<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/23/contents> letöltés ideje: 2018. január 19.)

biztosítják a kiskorú sértettek tájékoztatását. Sajátos elem, hogy 15 évnél fiatalabb gyermek esetén jogi képviselőjével vagy törvényes képviselőjével közlik az ítéletet és csak a 15. életévét betöltött kiskorú közlik személyesen.¹⁹

Egyes országokban az áldozattá vált gyermeket úgy próbálják óvni az elkövetőktől, hogy külön bejáratot, várótermeket építenek ki a traumatizált gyermekek részére. Ezt a gyakorlatot követi például Esztország, Finnországban és az Egyesült Királyság is.²⁰

A vizsgált esetjog tartalmát összefoglalva azt a megállapítást tehetjük, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága esetjogával hozzájárul a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulásához és a gyermek mindenképp felett álló jogait érvényesíti. A jó gyakorlat keresése eredményes volt, hiszen sok hasznos és Magyarország számára is példaként szolgáló gyakorlat számbavételére sor került. A korábbi tanulmányomban hivatkoztam hazai problémákra, kritikus pontokra is megoldást jelenthetne ezeknek a gyakorlatoknak az átvétele. Mindenképpen érdemes ezeknek a mélyreható vizsgálta és annak értékelése, hogy a magyar rendszerbe ezeket miként lehet bevezetni és alkalmazni.

Források jegyzéke:

- *Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings: Guidance on interviewing victims and witnesses and guidance on using special measures*
- *Gyermekbarát igazságszolgáltatás – a szakemberek álláspontja és tapasztalatai*, FRA, Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 16. (FRA összefoglaló).
- *Penal Reform International, Good Practice: Juvenile Police Department in Jordan*
- UNICEF, *Good Practices and promising initiatives in juvenile justice in the CEE/CIS region*, 2010.
- EJEK, V. and T. kontra Egyesült Királyság (24724/94, 1999. december 16., 24888/94, 1999. december 16)
- EJEK, Maslov kontra Ausztria (1638/0323), 2008. június 23.)
- EJEK, Okkali kontra Törökország (52067/09, 2006. október 17.)
- EJEK, Panovits kontra Ciprus (4268/04, 2008. december 11.)

¹⁹ FRA összefoglaló (2015): *i.m.* 9.

²⁰ FRA összefoglaló (2015): *i.m.* 13.

SZERZŐINK FIGYELMÉBE

A Közjavak folyamatosan várja a maximum 10.000 karakter terjedelmű, a folyóirat profiljába illeszkedő tanulmányokat. A kéziratok megküldése előtt javasoljuk a formai követelményekre vonatkozó szabályok áttanulmányozását. A megjelentetni kívánt tanulmányokat a szerkesztőbizottság részére az alábbi e-mail címre kérjük megküldeni: bartha.ildiko@law.unideb.hu

Formai követelmények:

A tanulmányokat a Times New Roman betűtípusban, 12-es betűmérettel, 1,5 sortávolsággal, sorkizártan kérjük elkészíteni.

Hivatkozási rendszerre vonatkozó követelmények:

A szerkesztőbizottság kéri a szerzőket, hogy amennyiben lehetőség van rá, a tanulmányokat egyfelől a hagyományos szövegekőzi lábjegyzettel ellátott formátumban, valamint az elektronikus megjelentetést elősegítő sorkőzi hivatkozásokat tartalmazó változatban is szíveskedjenek elkészíteni. Utőbbi esetében az alábbi formátumot javasoljuk:

1. Amennyiben a forrás nyilvános weboldalon is teljes terjedelemben elérhető (pl. egy hatályos törvénysszöveg), akkor a wordbe ágyazott hiperhivatkozással (a hiperlinket a szövegben a forrásra egyértelműen utaló szóhoz vagy szókapcsolathoz rendeljük hozzá).

Példa:

"Az információszabadság lényege, hogy a társadalom tagjainak joga van a közérdekű adatokat (Infotv. 3. § 5.) megismerni, betekinteni az ezekkel kapcsolatos dokumentációba."

Amennyiben tudományos irodalmi forrást hivatkozunk meg ezzel a módszerrel, a hiperlink alatt csak olyan elérhetőséget adjunk meg, amely a közlemény bibliográfiai adatait is teljeskörűen tartalmazza és a szerzői jogi követelményeknek megfelelően lett közzétéve. Amennyiben ez nem lehetséges, a 2. pontban ismertetett hivatkozási formát alkalmazzuk.

2. Ha nem érhető el (vagy nem teljes terjedelemben) a forrás nyilvános weboldalon, a forrást a megfelelő szövegrész után szögletes zárójelben jelöljük meg, az alábbi formai szabályok szerint hivatkozva:

Könyveknél:

[Sivák József–Vigvári András (2012): *Rendhagyó bevezetés közpénzügyek tanulmányozásába*. Budapest: Complex]

Tanulmánykötetben, gyűjteményes kötetben megjelent szövegek esetében:

[Mickiewicz, Ellen (2000): Institutional Incapacity, the Attentive Public, and Media Pluralism in Russia. In: Richard Gunther, Richard Mughan, Anthony (eds.): *Democracy and the Media*. Cambridge: Cambridge University Press., pp. 85–121.]

Folyóiratban megjelent tanulmány esetében:

[Selck, J. Torsten (2004): On the Dimensionality of European Union Legislative. In: *Journal of Theoretical Politics*. Vol. 16., No. 2. April, pp. 203–222.]

Hetilapokban/napilapokban megjelent, szerző nélküli írások hivatkozása:

[Közös rendszer – felkészült irányítás (2011). In: *Szabadhajdú Városi Hetilap*, 2011. 21. évf. 42. sz. (12. 20.) 4–5. old.]

Mindegyik fenti esetben az alábbiak szerint kérjük a pontos oldalszám megjelölését, amennyiben szükségessé válik: magyar szakirodalomnál „34–54. old.” és angol szakirodalomnál „pp. 34–54.”

Kérjük, hogy a szerzők a tervezett tanulmány részét képező képeket, ábrákat vagy táblázatokat is külön dokumentumban is küldjék el (ábrák és táblázatok esetében olyan formátumban, amelyben lehetséges ezek szerkesztése - diagramoknál excelben).

© 2018 MTA-DE Közszolgáltatási Kutatócsoport.

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a szerzők írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható.

Idézni, szöveges tartalmat átvenni csak a forrásra való hivatkozással szabad.